

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies octavus et nonus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1865 [erschienen] 1866

Appendix De S. Dionysii ejusque sociorum Rustici et Eleutherii cultu
reliquiarum translationibus miraculisque seculo VII posterioribus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72229](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72229)

ACTORUM
C. B.

cari videtur ab Usuardo aliisque nonnullis Martyrologis, qui, cum diem illam Sanctorum nostrorum natalem appellent, in caelo primum eos tum natos fuisse, seu e vivis excessisse, sat clare, ut apparet, insinuant.

Magistrum gentium Dominum Paulum, et nota D mente illos recognovi de illorum surcariis, et ter beatum Dominum Dionysium ad dexteram Domini Petri, subtilem et longiorem, pulchra facie, capillis candidis, colobio indutum candidissimo, purpura clavato, pallio toto purpureo, auro interstellato, et sermocinabantur inter se letantes, dixitque bonus Pastor Dominus Petrus: Hic frater noster postulat sanitatem. Et dixit beatus Dominus Paulus: Modo sanabitur. Et appropinquans misit manum suam ad pectus Domini Dionysii amicabilem, respexitque ad Dominum Petrum. Et dixit Dominus Petrus ad Dominum Dionysium hilariter: Tua gratia sanitas est ejus, et statim beatus Dionysius, thuribulum incensi et palmam in manu tenens, cum presbytero et diacono, qui in parte stabant, venit ad me et dixit mihi: Pax tecum, frater. Noli timere; non morieris, donec ad sedem tuam prospere revertaris. Surge sanus, et hoc altare in honorem Dei et Apostolorum ejus Petri et Pauli, quos vides, dedica, Missas gratiarum agens. Erat enim ibi inestimabilis claritas et suavitas. Moxque sanus gratia Dei factus volebam implere, quod mihi praeceptum erat, et dicebant, qui ibi aderant, quod dementabam. Quapropter retuli ex ordine illis et regi, suisque optimatibus, quae videram, et quomodo sanus fuero. Et implevi, quae jussa sunt mihi, omnia. Benedictus Deus.

APPENDIX

De S. Dionysii ejusque sociorum Rustici et Eleutherii cultu reliquiarum translationibus miraculisque seculo VII posterioribus.

CAPUT I.

Nonnulla a Sanctis post seculum VII patrata miracula cultusque tunc eis delati argumenta proferruntur.

Stephanus
Papa, somnati, uti litteris, quae

Stephanus II Papa, anno 754, ut Anastasius Bibliothecarius aliique non pauci scriptores memoriae produnt, ad Pipinum, Francorum regem, quo abs eo adversus Aistulphum, Longobardorum regem, Ecclesiam vacantem, auxilium imploraret, in Gallias venit, cumque ibidem diutius commorans in San-dionysiana Franciae abbatia hospitaretur, in morbum adeo gravem, quemadmodum in Pontificis illius Vita laudatus Anastasius testatur, est prolapsus, ut omnes omnino, tam videlicet, qui cum eo venerant, quam Franci de Vita ejus desperarent; sed, subjungit hic scriptor, Domini Dei nostri ineffabilis clementia, qui non deserit sperantes in se, salvum cupiens dominum Christianissimum, dum eum mane mortuum invenire putabant, subito illo die sanatus repertus est. Id porro, quod hic Anastasius memorat, beneficii Stephano mirum in modum a S. Dionysio fuisse impertitum, e litteris, ea de re datis ac ipsomet Pontificis illius nomine inscriptis, docemur. Hasce, utut a Surio e pervetusto Ms. codice, ac ab aliis praeterea jam vulgatas, iteratis typis, priusquam ad alia progrediar, lectoris oculis, prout apud eundem Surium exstant, subjicio. Sic habent: Stephanus episcopus, servus servorum Dei. Sicut nemo se debet jactare de suis meritis, sic non debet opera Dei, quae in illo per suos Sanctos fiunt sine suis meritis, silentiare, sed praedicare, quia sic angelus admonet Tobiam.

integra hic recitantur, testatum faciunt,

2 Unde ego pro oppressione sanctae Ecclesiae a rege atrocissimo et blasphemio, et nec dicendo Aistulpho, ad optimum et S. Petri fidelem, Dominum Pipinum Christianissimum regem, in Franciam veni, ubi aegrotavi usque ad mortem, et mansi aliquod tempus apud pagum Parisiacum in venerabili monasterio beati martyris Christi Dionysii. Quod cum jam me medici desperarent, fui in oratione in ecclesia ejusdem beati Martyris subtus campanas, et vidi ante altare bonum Pastorem Dominum Petrum et

3 Hiscе porro litteris sequentia etiam isthaec apud Surium proxime subduntur verba: Gesta sunt autem haec in beato Stephano Papa divina clementia, adjuvantibus sanctis apostolis Petro et Paulo, per beatissimum martyrem Dionysium hoc anno, qui est ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi septingentesimus quinquagesimus quartus, quinto Calendis augusti. Joannes Morinus de sacris Ordinationibus part. 2. cap. 4 nonnulla de revelatione in litteris Stephani nomine notatis hic memorata, seu potius de ipsismet illis jam recitatis litteris contentave in hisce, qua illa exponitur, relatione praefatus, mox subjungit: Non inquiri nunc in istius..... veritatem. Quidquid sit, antiqua est, et paulo post tempus adnotatum (annum nimirum ab auctore, ut apparet, synchrono litteris illis subjectum 754) composita aut supposita. Veram assumo. Adjuncta est Areopagitice Hilduini, eaque usus est ut eleganti et memorabili monumento. Multa sunt in ea parum credibilia. Nihil tamen in ea de Dionysio Areopagita, ac episcopo Parisiensi. Author istius relationis, qui procul dubio monachus erat Dionysianus, Areopagitam numquam omisisset, si leviculus rumunculus de Dionysio Areopagita, episcopo Parisiensi, in agro monasterioque Dionysiano o tum disseminatus fuisset. Ita ille, litteras sane, mox huc transcriptas, seu relationem, hisce contentam, qua praefata revelatio exponitur, neutiquam ab ipsomet Stephano promanasse, sed Pontifici huic a San-dionysiano monacho esse suppositam, non obscure indicans. Verum, quidquid de hac Morini, quae etiam Launoio loco mox infra citando aliisque insuper placuit, suspicione seu verius opinione sit, relatum equidem in dictis litteris revelationem, qua Stephano, ut altare in SS. Apostolorum Petri et Pauli honorem consecraret, a S. Dionysio fuit injunctum, Pontifici isti obtigisse, fidem facit Ludovici Pii imperatoris ad Hilduinum epistola, anno 834 aut seq., quemadmodum in Comment. de S. Dionysio Areopagita

nonnullaque contra Morinum, qui has pro suppositis habet.

F

A gita num. 4 docui, conscripta, Hilduiniq[ue] apud Surium Areopagiticis inserta.

addicta sua-
dent, a Dio-
nyisio resti-
tutus, mona-
sterium huic

4 In hac enim princeps ille sic loquitur: Sanctæ... recordationis avus noster Pipinus propter altare, quod ante sepulcrum sæpe fati sæpiusque dicendi Domini Dionysii per divinam et memorabilem revelationem jussu ipsius sanctissimi Martyris in honorem Dei et Apostolorum Petri et Pauli, qui præsentibus ostendebantur, a beato et angelico viro Stephano summo Pontifice dedicatum est, inter sacra Missarum solemnissima una cum duobus filiis, Carolomanno videlicet et diæ memoriæ Domino ac genitore nostro Karolo, jure prænominato Magno, ab eodem apostolico Papa in regem Francorum unctus superni muneris benedictionem accepit. Launoyus quidem, eam Ludovici Pii epistolam ab ipsomet Hilduino vel ejus, ut loquitur, symmystis dictatam esse, in sua, qua Sirmondi de Duobus Dionysiis Dissertationem contra datum ad hanc a Milleto responsum tutatus est, Discussionem cap. 18 conjicit. Verum ex eo, quod Dagobertus penitus ereptus vitæque perenni B S. Dionysii patrocinio assertus in dicta epistola dicatur, neutiquam hic princeps, ut vult, infamatur, nec quidquam aliud solidi, quo suam illam parum admodum, ut mihi equidem ob rationes brevitatæ causa hic haud memorandas apparet, verosimilem conjecturam firmet, adducit in medium. Jam vero, cum id ita sit, indubieque adeo, uti quisque, cum Launoyo haud sentiens, e jam datis Ludovici Pii verbis statuet, revelatio præfata, quam dictæ Stephani nomine inscriptæ literæ memorant, locum habuerit, quid ni pariter, quod in hisce quoque de sanitate Stephano Papæ per S. Dionysium prodigiose restituta refertur, atque ad institutum nostrum potissimum hic spectat, locum habuisse credamus? Enimvero neutiquam id iis, quæ Morino in iisdem literis contentave in hisce relatione parum credibilia sunt visa, accensendum existimo, Stephanumque adeo, maxime cum eum præter omnium expectationem subito sanatum, Anastasius supra laudatus scribat, sanitati etiam re ipsa, uti illæ produnt, a S. Dionysio, sibi una cum SS. Petro et Paulo Apostolis apparente, mirum in modum fuisse restitutum, in animum facile induco.

Romæ ædifi-
core ince-
pisse me-
moratur,
certeq[ue] isti
Dionysius

5 Porro ut ad aliud, huc pariter faciens, sermonem modo convertamus, hic etiam, quod idem Stephanus Papa, similiter a Dionysio restitutus Romamque deinde e Gallis reversus, egisse memoratur, examinemus. Supra huc transcriptis, quæ sancti illius Pontificis nomine notantur, litteris sequentia isthæc apud Surium, nonnullis adhuc, quæ hic haud faciunt, præmissis, subduntur verba: Idem . . . sanctus Pontifex (Stephanus II nempe) reliquias sanctissimi Dionysii Romam detulit, et monasterium in honore ipsius ædificare in proprio suo cepit, quod frater ejus Paulus, illo morte prævenit, quoniam ipsi in Pontificatu successerat, nobiliter consummavit, et, convectis ibidem plurimis sanctorum Martyrum corporibus, consecravit. seu, veluti a fratre et prædecessore suo jussus fuerat, famulatores Domini natione Græcos inibi constituit, et idem monasterium ad sanctos Martyres in schola Græcorum appellari fecit, ad honorem et memoriam preciosissimi Dionysii sociorumque ejus, quorum cultus redundat ad gloriam Domini nostri Jesu Christi etc. Sintne quæ hic memoriæ produntur, Octobris Tomus IV.

Hilduino, an alteri, San-dionysiano etiam forsitan monacho, attribuenda, pro certo nequeo edicere; verum a quocumque tandem statuantur profecta, monasterium equidem recitatis verbis memoratum, nec in S. Dionysii honorem, uti illis traditur, Romæ a Stephano Papa condi ceptum, nec in eo monachos Græcos, ut abs hisce S. Dionysius coleretur, a Paulo Stephani fratre ac successore constitutos fuisse, Launoyus in sua proxime hic laudata Discussionem contendit; id autem idcirco facit, quod, quemadmodum ibidem ait, monasterium illud in S. Stephani Papæ ac Martyris, et S. Sylvestri honorem, nulla omnino S. Dionysii mentione facta, fuisse exstructum monachosque in eo constitutos, tam a Paulo Papa in datis de ejusdem monasterii fundatione litteris, quam ab Anastasio Bibliothecario in Pontificis hujus Vita diserte asseratur.

6 Verum hic scriptor, majorem saltem monasterii, a Paulo Papa in SS. Stephani et Silvestri honorem exstructi, ecclesiam S. Dionysii nomine insignitam fuisse, in Nicolai I Papæ Vita aperissime docet; hinc autem fit, ut, majorem illam ecclesiam a Stephano Papa vel re et opere, ut in Commentario, fabulosis S. Dionysii Areopagitæ Actis prævio, § 2 jam insinuavi, in S. Dionysii honorem Romæ condi ceptam, vel certe vi mandati, quod is moriens Paulo fratri dederit, abs ipsis etiam per hunc fundamentis exstructam, monasteriumque, et post adjunctum, Græcis monachis e fine, quem ibidem expressi, datum fuisse, haud prorsus improbabile apparet. Ut sit, Romæ equidem insignem ecclesiam, quæ Deo sub Dionysii nomine esset dicata, seculo IX, cum universæ Ecclesiæ Nicolaus I Papa præesset, existisse, ex Anastasio bibliothecario laudato habemus. Atque ita ex iis, quæ disputata huc usque præsentem § sunt, duo modo, quæ ad rem nostram potissimum hic faciunt, utcumque saltem innotescunt, patratum scilicet, quo Stephano II Papæ sanitas restituta a Dionysio fuerit, miraculum, ecclesiæque ei, sive ab hoc ipso summo Pontifice in grati animi tesseram, sive etiam ab alio, quicumque demum is fuerit, Romæ post seculum VII exstructa. Quod si porro cuiquam miraculum istud, undequaque sane, uti e jam dictis satis liquet, haud certum, idcirco fortassis displiceat, id equidem, ne quid hic, quod non nemo forsitan memoratu admodum dignum existimare posset, desiderandum relinquerem, lectori ob oculos in hac Appendice duari ponendum; et primo quidem loco id proposui, ne quod e dictis haud penitus est certum, cum paucis aliis prorsus certis aut multo saltem certioribus miraculis, quæ modo subdam, exhiberem commictum.

post seculum
VII ecclesiam
habuit, eum-
demque et-
iam, mira-
culis multis,

E

7 Sæculi III Benedictini part. 2 tres exstant de S. Dionysii miraculis libri, Fulradi abbatis San-dionysiani elogio a pag. 343 usque ad pag. 365 subjecti, in quos, supra a nobis jam sæpius laudatos, in dicto Fulradi elogio num. 20 hæc notantur: Fulradi elogio subijcere juvat libros tres de miraculis S. Dionysii, quæ, Fulrado abbate ejusque successoribus Maginario, Fardulfo, Waltone et Hilduino, patrata sunt; ex quibus libri duo priores rogatu Samuëlis, monachi, ut puto, Dionysiani, laudati in fine libri secundi, scripti sunt a monacho Dionysiano anonymo, Caroli Calvi principatu ineunte; tertius vero exeunte, ut patet ex delatione corporum cap. I relata, cui auctor interfuit, Mabillonius, observationis hujus auctor, omnes tres,

quorum hic
duo

F

AUCTORE
C. B.

tres, quos hic memorat, miraculorum libros ab uno eodemque scriptore litteris mandatos, persuasum, ut apparet, sibi habuit, et tamen a duobus authoribus diversis, quorum alter duos priores, alter posteriorem scripserit, promanasse videntur e duobus Prologis diversis, quorum alterum hic, alterum illi habent præfixum. Ut sit, recte equidem, unde præcipue miracula, in tribus istis libris contenta, primitus sint accepta, idem Mabillonius nos docet, in suo de Re Diplomatica Opere pag. 628 de alio quodam a se viso miraculorum S. Dionysii libello sic scribens: Libellus iste habetur in membraneo codice majoris ecclesiæ Remensis, ab annis non minus octingentis descripto, quæ sententia est clarissimi viri Antonii Fauri doctoris ac socii Sorbonici, ejusdem ecclesiæ præpositi, cui illum codicem ostendi. Eo libello usus est is, qui tres libros de miraculis ejusdem Sancti condidit. regnante Carolo Calvo, editos in Sæculi tertii Benedictini parte secunda, in quibus pleraque priora miracula totidem verbis atque in Remensi referuntur. Ita ille, mox etiam subjungens nonnulla e miraculis, quæ in codice Remensi, a se laudato, reperit, in Miraculis, B Sæc. III Benedict. præfatio editis, desiderari. Duo porro miracula hujusmodi e dicto Remensi codice integra recenset, eademque ambo, prout vulgata abs illo sunt, integra pariter, paucis dumtaxat adhuc aliis, quæ in dictis Miraculorum S. Dionysii libris jam editis occurrunt notatuque digniora apparent, adjunctis, huc transcribo.

in Ms. Remensi codice

8 Primum e duobus, quæ, ut dictum, integra e memorato Remensi codice Mabillonius recenset, sequentibus apud eum in Opere supra laudato pag. 628 concipitur verbis: Sub Carolo Francorum principe et majore-domus (ut tunc moris erat) quidam nomine Godobaldus, ortus provincia Asbaniensi, villa, quæ dicitur Arbrido, cum in necem beatissimi viri Lambertus episcopi cuidam comiti, Dodoni nomine, se consortem et consocium præbisset, Deo penam exigente, claudus effectus est. Itaque divini flagelli admonitu reatum suum agnoscens, diu Sanctorum loca circumiens, et admissis veniam, et membris incolunitatem restitui flagitabat; tandemque ad beatissimi Petri limina Romam veniens, divina revelatione cognovit, sanitatis recuperandæ locum in Galliis sibi apud sanctorum martyrum Dionysii, Rustici et Eleutherii memorias esse concessum. Regressus igitur ab Urbe, designatum cælitus locum expetiit, ibique optatam diuque quæsitam sanitatem recuperat. Erat tunc abba loci Helardus, qui divino miraculo congratulans, locum ei et alimenta communia concessit, sicque in eodem loco vitam degens, cum in multis probus omnibus appareret, præcipiente Carolo principe, abbatis inibi officium suscepit, ac per viginti quinque annos strenuissime administravit. S. Lambertus seu Lambertus hic memoratus, de quo in Opere nostro ad XVII Septembris diem jam actum, Trajectensis existit episcopus; cum autem sub Francorum principe seu majore-domus Carolo, Martello scilicet seu Tudite, qui certe ante annum 715 Majoratum-domus haud gessit, a Dodone comite occisus hic dicatur, hæc martyrii, Lambertus illati, epocha cum anno 709, cui id probabilis innectendum ibidem statuimus, neutiquam congruit.

a Mabillo inventa,

9 Verum, etsi id ita sit, relatam equidem verbis jam datis miraculum post seculum VII indu-

bie, quod ad præsens nostrum institutum sufficit, D evenerit. Alterum modo, quod e Remensi codice integrum Mabillonius recitat, transcribamus. In laudato scriptoris hujus Opere pag. 630 sequentibus hisce verbis exponitur: Præterea illud non negligenter statuimus esse omittendum, quod sui ad laudem Omnipotens fieri ab eodem voluit Martyre. Tempore igitur supra dicti regis Pippini quidam erat comes, nomine Gerardus, Parisiensis, cujus uxor Rotrudis nuncupabatur. Hæc in fisco, haud procul Parisii, Riogilo habitans, sub beati Dionysii natalis diem cernit suas otiosas esse puellas: quæ cum ad se vocatæ fuissent, quam ob rem otio torperent, austere eas innoxit. Quarum una, quæ supra ceteras erat, Sollemnitatis, inquit, beati est Dionysii, et ob id ratum eam esse duximus sollempniter celebrandam. Et materfamilias, vade, ait, et instanter operare. Nos vero, qui extra dominium ejus sumus, eam a nobis minime coli oportet. Verum, cum imperio ejus parere vellent, favente Domino et meritis Christi Martyris obtinentibus, subito tanta coruscatio atque aquarum venit inundatio, ut domus, cum suppellectile uno rapta impetu, in Sequanæ fluvium dimigeretur, et quæ unum noluit diem ducere festum, factum est, ut totum perderet anni subsidium; sed homines per Dei providentiam ab illa liberati sunt tempestate. Quod adeo credimus gestum, quo dies ille jugiter sollempnis observaretur.

10 Pipinus ad Francorum solum anno 752, uti inter eruditos convenit, fuit eecetus, cumque hic narratum miraculum ad principis hujus ætatem referatur, consecrarium est, ut id pariter post seculum VII evenerit. Porro e factis, quod miraculo ansam seu occasionem dedit, fuisse tum in S. Dionysii honorem festum, quo etiam ab Operibus servilibus abstinendum esset, die Octobris nona seu natali Sancti illius die quotannis celebratum, docemur. Modo duobus hisce, quæ codex Remensis, a Mabillonio visus, complectitur, miraculis tria adhuc alia, e supra laudatis miraculorum S. Dionysii libris accepta, quorum duo priora sub Pipino etiam, tertium sub Carolo Magno, ejus filio, evenit, subjungo. Primum ex his sequentia isthæc ibidem lib. I, cap. 5 exponitur verba: Tempore memorati Pipini regis quidam a nativitate claudus, cui erat nomen Otholdo, circuitus per triginta annos Sanctorum memoriis, quadam die carnea impositus, ad cœnobium beati Dionysii perlatus est. Is ad ejus templum deductus ante altare, quod primum in honore Domini Salvatoris dicatum est, cum oraret, suffragantibus Martyribus et Deo miserante, subita donatus est sanitate. Hujus necessitatem Fulradus abba miserans (si quidem nec genus, nec patriam noverat) et sanitatem a Deo intercessionem beati Dionysii collatam complectens, eum inter stipendia monasterii quotidiana sumentes constituit. Ita attensus, et jussis majorum pro viribus fideliter paruit, et quos dies vixit, Deo et beato Dionysio pro captu gratias egit; secundum vero libro eodem cap. XI ista: Johannes quidam, miles Pipini regis, Parisio digressus carpebat iter per viam, quæ in vicum sanctorum Martyrum ducit. Et quoniam hinc inde agri monasterii messibus albere cœperant, equum suum in alia intendens contraria, depascere segetem permittebat. Occurrit ei forte monasterii famulus.

aliaque tria e tribus miraculorum

F

11 Queritur segetem conculcari. Tum miles S. Dionysii libris,

A les : Sanctus Dionysius, ait, scio, quod hac segete non vescetur. Vix verba finierat, cum repente equus in terram mortuus corrui; ipse vero gressus officio privatus est, adeo ut ne moveri quidem loco, nedum ambulare pedibus posset. Nuntiatum est id Pippino regi, qui haud longe a monasterio aberat; et quia hominem plurimum diligebat, talia passum indoluit. Misit itaque ei argenteum vas, quod S. Dionysio offerret, iubens, ut ad ejus sanctam domum protinus deferretur: in qua cum, tradito vase, oraret, plenissimam consecutus est sanitatem; ut omnes manifeste intelligerent, et labores suorum B. Dionysium curare, et petentibus, si velit, absque dilatione posse suffragium ferre. Vas autem hactenus in thesauro ecclesiae B. Dionysii permanet. *Quod modo ad tertium sub Carolo Magno patratum, quod hic etiam recensendum dicit, miraculum jam spectat, id in eodem e duobus dictis miraculorum S. Dionysii libris primo cap. 20 ita refertur*: Insignis non tantum gloria, verum et potentia Karolus cum bellum adversus Saxones susceptum, contra quam gentem a Francis diu animoseque pugnatum est, memorabili industria administraret, sui praesentia vires exercitus acens, Fardulfum, qui, Magenariorum luce excedente, cenobio Sanctorum regendo successerat, inter alios, qui ad ferendum pondus praelii et gentis audaciam comprimendam evocati undique conduxerant, contigit adfuisse.

B Hic pignora beatorum Martyrum secum ferri fecerat, et custodes clericos, qui secum proficiscebantur, delegaverat, uti eis vicissim sibi succedentibus debita exhiberetur religio. Quorum quidam vocabulo Rothardus, adhibita eis candela, incertum qua urgente necessitate, obserato domunculae ostio, abiit. Solemnis aratum lignea tabula erat, quae linteum adperta modum altaris effecerat. In eam itaque candela decidens tota conflagravit, sed ne linteum quidem, quo tabula celabatur, adustum. Praeclarum sane et stupendum miraculum, lineam vestem igne superposito non torreri. Cereres reliquiarum obtentu linteum naturam mutasse, et alimentum focis amicum merito Martyrum repente duratum. Supervenientes cum custode et alii, exusta candela, reliquias et linteum integra reperere: cinis ejus tantum quod contigerat indicabat. Levatum ergo linteum excutientes, cum nec integritatem, nec candorem amisisse probassent, ingenti gaudio exsultantes rei gestae ordinem ad Fardulfum Abbatem deferunt. Qua cognita, una cum eis sollemnes Deo et sanctis Martyribus gratias egit. *Ex eo, quod S. Dionysii ejusque sociorum Rustici et Eleutherii reliquiae, ad Caroli Magni, adversus Saxones praeliatum, castra fuisse delatae hic dicantur, sequentem miraculo jam relato observationem Mabillonius subjungit.* Hinc, inquit, patet, S. Dionysium, quem prisci quique Francorum reges patronum suum specialem vocare solent in diplomatis, cenobio Dionysiano concessis, jam tum in bello audisse ut Galliae defensorem; ob idque ipsius reliquias per monachos delatas in castra fuisse. Sane Carolus Calvus in procinetu praelii, apud Caroli-vennam inito cum Nortmannis, adivit sepulcrum beati Dionysii, ut per eum caelestem opem flagitaret, et anno mcccv Franci, Philippo rege, adversus Ottonem imperatorem dimicantes, beatum Dionysium Francorum apostolum in cordis angustia invocasse dicuntur in

libro de Triumpho S. Landeberti, episcopi Leodicensis, Steppis obtento, cap. 15.

13 *Ita laudatus scriptor. Ac de re quidem, de qua hic loquitur, mox infra adhuc sermo redibit; quod autem ad S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii miracula, seculo septimo posteriora, hicque, ut statueram, jam recensita, spectat, omnia haec, ut docui, Caroli Martelli, Pipini regis et Caroli Magni aetate evenere; multa autem pariter sub Ludovico Pio, Caroli Magni filio, tum prope Sanctorum nostrorum tumulos, tum in Floriacensi, cum eo illorum, quas ab Hilduino Boso abbas acceperat, reliquiae fuerunt advectae, diocesis Aurelianensis abbatia fuere patrata. Ac primum quidem in suo ad Ludovicum Pium Rescripto, supra saepissime laudato, Hilduinus; postremum vero in S. Benedicti miraculis, ad xxi Martii diem Operi nostro insertis, lib. 1, cap. 3 Adrevaldus, Floriacensis monachus, nos docet. Verba, quibus id tam hic, qui nonnulla e prope innumeris, tum, ut ait, Floriaci patris, a sese adhuc puerulo conspecta affirmat, quam Hilduinus, nullo omnino in particulari relato miraculo, generatim dumtaxat facit, brevitatis causa praetermitto, uti etiam, ne in immensam molem tomus hic excrescat, miracula reliqua, quae in dictis tribus Miraculorum S. Dionysii libris continentur. Quae relata modo ex hisce et Mabillonio nominatim sunt, una cum suggesta generali de pluribus adhuc aliis post seculum vii patris notitia sufficiunt, ut, Dionysium etiam tum miraculorum gloria inclaruisse, potentissimumque apud Deum patronum audisse existimemus. Hinc porro factum, ut quam plurimae etiam locis diversis ecclesiae fuerint ei vel tum praecipue erectae. Ac tanto quidem haec numero fuerunt, ut omnes enumerare nimis longum foret ac oppido difficile.*

14 *Verum, etsi id ita sit, hicque idcirco non minus ab iis, quam a reliquis recensendis S. Dionysii miraculis, seculo septimo posterioribus, abstinere sit fixum, committere tamen non possum, ut hic et ecclesiam, in qua S. Dionysii Sociorumque ejus reliquiae, anno 887 Normannorum Gallias decastantium metu Remos delatae, trium annorum quievit spatio, et simul, quod tunc ibidem factum, miraculum silentio penitus praetercam. Ac illa quidem ecclesia, quae, quemadmodum ex Flodoardo Galliae Christianae auctae scriptores tom. 9, col. 288 docent, canonicorum Remensium sepultura olim existit, celeberrima postea unaque cum monasterio, quod ei fuit adjectum, modoque adhuc exstat, S. Dionysii nomine fuit insignita; quod autem ad miraculum, quiescentibus in dicta ecclesia S. Dionysii reliquiis, paratum, spectat, id a Flodoardo Historiae Remensis lib. 1, cap. 24 refertur, ac partim saltem S. Dionysio adscribitur, cumque aliud, quod tum evenit, a fidei aequae probatae auctore nusquam relatum inveniam, nec adeo, quin veritati consonet, dubitandum appareat, futurum puto, ut, si una cum quinque aliis supra memoratis ob oculos pariter hic ponatur, lectori res praestetur haud ingrata. Itaque ipsamet, quibus a scriptore illo loco proxime cit. narratur, verba huc transcribo. Sic habent: Desidia... vel raritate scriptorum plurima silentio constat neglecta mirorum. Nos tamen unum, quod nuper comperimus actum, decrevimus inserendum.*

15 *Quadam denique Sabbatorum die, jam Vespera Dominici diei accedente, quaedam pauperula,*

AUCTOR
C. B.

tum patris
clarus, ho-
norem aliis
in locis

E

ac imprimis
Remis, ubi
et, quod hic

F

Flodoardo
narratur.

ACTORE
C. B.
vernacule
Conseveru

paupereula, nomine Gillaidis, ex familia sancti Dionysii, villæ Cortis-Superioris *, dum molam manu verteret, manubrium molæ ipsius inhæsit dexterae, ut divelli posset a nemine. Tandem molæ manubrium ex utraque parte manus abscindere cogitur, indicium nolens secum deferre miserabilis operæ. At salutis suæ sollicita, quoniam B. Dionysii tunc Remis ob infestationem paganorum servabantur membra, veloci gressu ad ejusdem sancti Martyris Domini sui contendit accedere pignera. Perveniens ergo, cum magno timore ac reverentia solo prolapsa, liberationem deprecatur a tantæ confusionis miseria. Id cum die peregisset ac nocte, remedium inde non desperans accipere, apparuit in somnis ei quidam clericali habitu, veste indutus candida, facie jocunda, capillo admodum albo, vultu paulisper macilentio, dicens illi : « Surge hinc » et vade ad sanctum Theodoricum : quia se-
« cunda Feria, quæ est post cras, ipsius erit fe-
« stivitas celebranda, et vide, ne in domo ejus
« appareas vacua, sed accipe ceram, prout tibi
B « ad præsens suppetit facultas, et sic ad eccle-
« siam ipsius perge, et illius quod imploras obti-
« nebis interventione. » Illa mox evigilans, hac de visione stupefacta, orat ex voluntate Dei sibi confirmari visa et cum gaudio festinat peragere jussa. Venit igitur ad ecclesiam Sancti venerandæ solennitatis die, beati scilicet Theodorici, tres hebdomadas habens, ex quo id discriminis acciderat illi.

miraculum
evenit, fuit
adeptus.

16 Tunc se ante sepulchrum ipsius cum lacrymis sternens pro salute sua preces effundit, ibique tota nocte perseverans oratione, veniam de piaculis suis humiliter ac fidenter exposcit, dumque adhuc ante tumbam jaceret beati confessoris Christi, divina jubente gratia, per intercessionem Sancti cepit manus ipsius femine paulatim a ligno disjungi, et absque læsione cujuslibet doloris aperiri; sicque dein tota manus expanditur, et lignum dicto citius in pavimento prolabitur, acsi manni nungam adhæsisse videretur. Multi vero, qui aderant, hoc supernæ pietatis cernentes miraculum, glorificaverunt mirabilem in Sanctis suis Deum. Mulier, quæ, dum Sanctorum nostrorum reliquie in supra memorata, ad quam, ut dictum, anno 887 fuerant delata, Remensi ecclesia servabantur, divinitus, quod vespera, diei Dominicæ prævia, mola operaretur, modo singulari plane puncta, ac dein per miraculum poena sibi inflicta liberata fuisse a Flodoardo hic refertur, docet nos, non tantum die Dominica, sed et vespera, quæ hanc proximè præcederet, operibus servilibus vacare velitum tum fuisse. Porro miraculo isto, quod omni dubio procul non minus S. Dionysio, quam S. Theodorico adscribendum fuit, verosimillime haud parum S. Dionysii apud Remenses veneratio increvit. Certe postea ecclesia, in qua illius sociorumque Rustici et Eleutherii reliquie apud hosce tum quieverant, Dionysii nomine, ut jam docui, fuit insignita monasterioque homonymo in ejusdem honorem aucta. Nec tantum e supra memoratis miraculis, illoque etiam proinde, quod proximè e Flodoardo recensui, Sanctorum nostrorum apud Remenses alioque Galliarum populos veneratio incrementa post seculum VII accepit; verum etiam, ut tum magis magisque per omnem late Galliam incresceret, ipsosmet exemplo suo Galliarum reges effecisse, cap. proximè seq. dicenda ostendent.

CAPUT II.

Qui sancti post seculum VII ab ipsismet Galliarum regibus honorati cultuque, extra Gallias etiam diffuso, fuerint gavis.

Plerique, qui post seculum VII florere, Galliarum reges non modo summopere venerati Sanctos nostros sunt, verum etiam venerationis, qua hosce prosequerantur, minime dubia palam dedere haud raro specimina. Hæc omnia et singula hic recensere, longioris foret negotii, cumque brevitati modo non studere tomî moles jam inde fere nimia compellat, pauca dumtaxat e multis adducam, horumque etiam fere, ut obvia primum fuerint, summa tantummodo capita delibabo. S. Dionysii sepulchrum Francorum reges, seculo VII posteriores, frequenter invisisse, ibique ejus, cum vel ad bellum ituri, vel longius difficilisque iter suscepturi essent, auxilium magna cum sollemnitate implorasse, e Francicæ seu Gallicæ gentis Historiis habetur compertum. Ibidem etiam vexillum, quod in expeditionibus bellicis præferri ipsi debebat, accipiebant, suntuque, qui, quemadmodum Monument. Ecclesiast. tom. 4, pag. 450 Tillemontius ait, celeberrimum illud, quod a Gallis l'Oriflamme dicebatur, flamineum vexillum exstitisse ipsummet abbatiæ San-dionysianæ labarum, contendunt. Dionysium in præliis invocabant, potentique, quo apud Deum valebat, patrocinio armorum suorum successum referentes acceptum, ad Dionysianam etiam ecclesiam gratias ei de parta victoria veniebant acturi, nec alio, quam quo S. Dionysii cineres conditi essent, loco suos post obitum condi cineres desiderabant. Pipinus, ut supra vidimus, novam S. Dionysio ecclesiam, cum antiqua, quam ei S. Genovefa exstruxerat, esset collapsa, ædificare incepit, cumque hanc deinde, ut supra pariter vidimus, ad umbilicum Carolus Magnus, ejus filius, perduxerit, sic sane suam in S. Dionysium venerationem ambo hi principes monumento publico erecto manifestarunt.

18 Nec minus dilucide, quanto opere Dionysium veneraretur, scripta sua ad Hilduinum, quam in Commentario, fictitiis S. Dionysii Areopagitæ Actis prævia, § 1 expendi, epistola Ludovicus Pius palam omnibus fecit. Quid porro, quod eo pariter tetendit, Carolus Calvus præstiterit, supra huc transcripta Mabillonii in miraculum, num. 9 relatam, Observatio nos docet. Ut modo ad S. Ludovicum (neque enim omnes, qui Carolum Calvum proximè exceperunt, recensere Galliarum reges est animus) sermonem convertam, is enimvero summa in veneratione S. Dionysium semper habuit, hancque non raro, ac tum maxime, cum vel ad Ultramarinas contra Saracenos expeditiones sese pararet, vel jamjam hæc suscepturus esset, publicis pietatis exercitiis, uti apud Chesnium tom. 5 Hist. Franc. Scriptorum pag. 384 et 401 videre licet, fecit testatam. Philippus III, S. Ludovici filius, priusquam ad expeditionem bellicam adversus Alphonsum, Castiliæ regem iret, in basilicam San-dionysianam

D
Dionysius,
ab ipsismet
etiam Gal-
liarum regi-
bus magno in
honore

E

F

post seculum
VII habitus,
insigni plane
per omnem

A *dionysianam venit, ibique, uti in ejus Gestis apud Chesnium tom. 5 Francie Scriptorum pag. 533 legitur, vexillo Dionysiano de manu abbatis accepto, Deum suppliciter, ut ceptis suis faveret, est precatus. Verbo vic ullum a seculo VIII invenire est Galliarum regem, qui publico quopiam indicio suam erga S. Dionysium venerationem non monstravit. Hæc porro insignis erga Sanctum veneratio ac pietas a regibus in opimates ac principes ipsamque etiam populum manavit, fecitque etiam forsam, ut Dionysius, etiamsi Parisiensium dumtaxat apostolus et esse et merito appellari posse videretur, totius tamen Gallie et Apostolus et patronus a nonnullis fuerit existimatus.*

late Galliam
precipueque
seu Parisiis

19 Ut ut sit, non minores equidem ibi quam si totius Gallie reipsa fuisset apostolus, honores multis in locis fuit adeptus. Certe festum ejus in toto illo regno celeberrimum existitisse, pluribusque ab ecclesiis, addita etiam abstinendi ab operibus servilibus obligatione, celebratum quotannis fuisse, habetur compertum. Modo quidem, quo diurno operariorum victui necessitatique prospiceretur, obligatio illa multis in locis est ab-

B rogata; verum cultus, qui tum S. Dionysio a clero exhiberi solebat, et ab eodem hodieque exhibetur. Fit id, ut etiam vulgo notum est, ix Octobris die, eoque etiam Sanctus una cum sociis suis Rustico et Eleutherio Fastis sacris tum antiquioribus, tum recentioribus, Hieronymianis videlicet Apographis, Martyrologio Romano Parvo, Adoni, Usuardo, Nothero, Rabano, Martyrologio Romano hodierno aliisque hagiologiis quamplurimis brevitatibus causa hic non nominandis existat inscriptus. Ac is quidem Octobris dies S. Dionysii sociorumque ejus martyrio celebrando, uti hisce verbis, de quorum (Dionysii scilicet ejusque Sociorum) passione vii Idus Octobris Dominus nos gaudere voluit, Acta hic jam edita insinuant, fuit electus. Verum alii præterea dies, quibus aliarum etiam rerum eventumve, ad Sanctos nostros spectantium, commemorationes, institutis sive in San-dionysiana abbata sive in diocesi Parisiensi in horum honorem festis annuis, celebrarentur, fuerunt assumpti. Hæc inter festa primum a præcipuo, quod, ut dictum, in ix Octobris diem, Sanctorum nostrorum martyrio recolendo sacram, incidit, locum

C obtinet illud, quo ad xxii Aprilis diem S. Dionysii ejusque sociorum Rustici et Eleutherii inventio, nonnullis etiam Fastis sacris tum inserta, quotannis in diocesi Parisiensi celebratur; quæ quænam sit, in Commentario, Sanctorum nostrorum Actis jam datis prævio, num. 213 et seq. edocui.

seu in Parisiensi diocesi

20 Saussayus Festum, quo Sanctorum nostrorum, ut dictum, inventio xxii Aprilis die quotannis celebratur, non inventionis, sed revelationis nomine in concinnato a se Martyrologio Gallicano ad dictum Aprilis diem distinguit, aliudque Sanctorum nostrorum Festum, quod primam inventionem sacerorum corporum sancti Dionysii et sociorum Martyrum nuncupat, in dicto suo Martyrologio ad xxiii Martii diem commemorat. In Sanctorum nostrorum Actis, prout a Bosqueto primum in lucem fuere emissa, sequentia hæc leguntur verba: Antedieta tamen mater familias horum immemor secretorum, cum primum persecutionis furor tepuisset, vidit in somnis fervere locum tantorum ossa servantem et qua oportuit sollicitudine requisivit, atque inventum eminentis mausolei constructione signavit. Crediderim itaque, Saussayum ad

visionem, qua, quo loco Sanctorum nostrorum corpora jacerent, mulieri revelatum hic narratur, in sua ad xxii Aprilis diem annuntiatione respexisse, hincque festum, die isthac Parisiis in Sanctorum nostrorum honorem celebrari solitum, non inventionis, ut alii faciunt, sed revelationis nomine distinxisse, ac porro per primam S. Dionysii ejusque Sociorum inventionem, quam, ut jam monui, ad xxiii Martii diem annuntiat, felicem illam, quo hæc a muliere illa post visionem dictam fuere reperta, eventum designare voluisse. Ea sedet sententia, quod Sanctorum nostrorum inventionem, quam xxiii Martii die memorat, primam appellet idque inventionis alterius, cujus deinde ad xxii Maii diem meminit, ratione habita, haud dubie faciat.

21 Adhæc inventionem, quam ad xxiii Martii diem memorat, in agro Parisiensi vico Catulano consignat; alteram vero, quam his verbis, In agro Parisiensi oppido San-dionysiano inventio vestimentorum et pulveris sanctorum Martyrum Dionysii, Rustici et Eleutherii in prioratu de Strata, ubi primum Strata eorum corpora jacuerunt, die xxii Maii annuntiat, in oppido San-dionysiano sitoque in hoc prioratu hic memorato aperte collocat. Quod cum ita sit, dubitandum non est, quin priori quidem annuntiatione inventionem, qua, quemadmodum jam edita Sanctorum nostrorum Acta num. 12 docent, sacra horum corpora primo a muliere in vico Catholiacensi, posteriori vero alteram, qua, quemadmodum nonnulli, Gestorum Dagoberti scriptori adhibita fide, autumant, secundo a Dagoberto in prioratu S. Dionysii de Strata fuerint reperta, inventionem designet. Verum haud hæc, sed illa tantum S. Dionysii ac sociorum ejus Rustici et Eleutherii inventio solemniter quotannis festo celebrata olim Parisiis fuit ac porro hodie adhuc celebratur, nec recte dici potest Dagobertus Sanctorum nostrorum corpora in prioratu S. Dionysii de Strata invenisse, quemadmodum in præmissis editis modo Actis Commentario num. 213 ostendi. Sed hæc jam de re ista sufficient; pauca modo de alio, quod ad ix Junii diem a Saussayo etiam annuntiat, Sanctorum nostrorum festo dicamus. Celebratur hoc quotannis in San-dionysiano monasterio S. Dionysii ac sociorum ejus Rustici et Eleutherii corporum detectio, quæ, ut Ratisponenses S. Emmeramni in Germania monachi, ad ecclesiam suam S. Dionysii corpus e Francia furto fuisse allatum, contententes, falsi convincerentur, medio circiter sec. xi perhibetur fuisse peracta. Verum infra, cum controversiam qua San-dionysiani in Francia dictique in Germania monachi de corporis S. Dionysii possessione sese inter jam dudum disceptarunt modoque adhuc disceptant, examinabo, de detectione illa sermo instituetur.

22 Reliqua cultus S. Dionysio ejusque Sociis seu in Diocesi Parisiensi seu in San-dionysiano sallem, quod in hac situm est, monasterio delati, argumenta evolvere pergamus. Saussayus in Martyrologio suo Gallicano ad diem xxviii Julii sequentem hanc suppeditat annuntiationem: Eodem die (xxviii Julii videlicet) ibidem (San-dionysio poli nimirum) apparitio sanctorum Apostolorum Petri et Pauli nec non beati Dionysii et sociorum, facta eidem Papæ Stephano, (hujus scilicet nominis II) quando noctu orans in ipsorum Martyrum basilica, divinitus a vehementi aegritudine, qua jam diu laborabat, per sanctum Dionysium sanatus est, præceptumque ab eo accepit, ipsum altare (SS. Apostolorum Petri

ACTORUM
C. B.

ac in San-dionysiano monasterio, quemadmodum quæ

E

F

in medium hæc,

ACTORE
C. B.

Petri et Pauli) consecrandi, et promissum tute ad sedem propriam redeundi, e qua precedenti anno (751) a Longobardis pulsus fuerat. De apparitione, hic memorata, censendum quid sit, ex iis, quæ cap. præced. disserui, utcumque potest statui. Sive interim ea habuerit, sive non habuerit locum, ejus equidem jam data annuntiatio, aut, si mavis, festum, quo eadem, qua contigisse narratur, xxviii Julii die quotannis in Sandionysiano monasterio recolitur, alterum præbet cultus, S. Dionysio deferri ibidem soliti, argumentum. In veteri Calendario, quod Spicilegii Dacheriani tom. 10 a pag. 130 usque ad pag. 142 existat insertum, ad xv Julii diem sequentia hæc leguntur verba: Id. exceptio reliquiarum sancti Dionysii cum sociis suis. Kalendarium illud, uti ex anno 854, quem sibi ad ultimum anni diem habet adscriptum, indubie, Ludovico Pio regnante, fuit confectum; ut certe illud, quod verbis datis annuntiat, Sanctorum festum jam inde a principis illius ætate fuerit celebratum; verum alibine, an in diœcesi Parisiensi, pro certo nequeo edicere, quod Kalendarium, dictam reliquiarum, quas memorat, receptionem annuntians, ecclesiæ, a qua hæc facta sit, nomen haud addat. Nec invenire etiam quivi, quænam sit reliquiarum S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii translatio seu depositio, ad xvii Februarii diem a Maurolyco et Ferrario annuntiata.

23 Verum alterius modo adhuc, quod notius est, quodque ad cultum, S. Dionysio in Sandionysiana ecclesia delatum, utcumque etiam spectat, festi seu solemnitatis annuntiatio diversos apud hagiologos occurrit. Ad xxiv Februarii diem S. Dionysii episcopi ecclesiæ prope Parisios dedicatio, olim a Christo apparente facta, in Martyrologiis, a Wione, Dorganio, Menardo, Bucelino, Saussayo et Ferrario contextis, itemque in Florario nostro Ms. celebratur. Dedicatio hujus Historiam admodum proliam Bucelinus loco cit., alique scriptores nonnulli suppeditant. Hanc, priusquam, verane mihi, an falsa appareat, edicam, juverit hic compendio lectoris oculis subjecisse. Dum ecclesiæ, a Dagoberto I, Francorum rege, a fundamentis constructæ, dedicationi mox securitæ necessaria omnia summo studio pararentur, leprosus, ulceribus totus obiectus, solus noctis tempore in templo, religionisne obtentu, an sanitatis recuperandæ spe, incertum, relictus, ipsummet Christum Dominum, Petro et Paulo Apostolis ei ministrantibus, Dionysioque et Sociis Martyribus astantibus loci consecrationem peragentem luculentaque hujus signa parietibus imprimenter conspexit, cumque, quæ vidisset, episcopis referre a Christo jussus, fidem sibi non adhibendam, responderet, virum illico, manu admota, Dominus sanavit, isque post, pellem seu cutem, quæ, cum id beneficii reciperet, miraculo ei detracta ac in quodpiam ecclesiæ saxum fuerat dejecta, ostendens, fidem apud Dagobertum et episcopos invenit, atque hinc hi, visis etiam, quæ parietibus impressa erant, nec deleri poterant, manifestissimis consecrationis, ab ipsomet Domino factæ, indicis, solemnem hanc ritum quotannis celebrari permiserunt.

ab ipsomet
Christo facta,
narratur, pro pu-
ro

24 Doubletus, qui rem, compendio hunc in modum jam expositam, in Sandionysianis Antiquitatibus lib. 1, cap. 22 fusissime explanat, pro sese, quo narrationi suæ fidem conciliet, monasterii sui Legendas, Breviaria et Mss.,

itemque Sugerum abbatem, Vincentium Bellovacensem, Algeram, Franciæ annalistas aliosque, quos nominatim haud exprimit, scriptores, imo et ipsas etiam, nulla tamen pariter nominatim expressa, Franciæ regum chartas in fine allegat. Verum nullus omnino e scriptoribus, quos vel ipse hic vel Bucelinus aut alii supra laudati hagiologi, ecclesiæ S. Dionysii, quæ ab ipsomet Christo fuerit peracta, consecrationem commemorantes, pro sese citant, satis est antiquus, ut rei adeo mirandæ, de qua apud scriptores prorsus omnes tum suppare, tum æquales altissimum silentium, sola sua auctoritate fidem certam atque indubitam facere sit natus. Res e jam nunc dicendis patet. Scriptorum omnium, qui pro historia illa seu potius fabula confirmanda adducuntur, antiquissimus est Sugerus, Sandionysianus ab anno 1122 ad annum usque 1151 abbas. Atque hic quidem, de novæ Sandionysianæ ecclesiæ a se ædificatæ consecratione loquens, apud Chesnium tom. 4 Franciæ Scriptorum pag. 354 de facta ab ipsomet Christo antiquiæ Sandionysianæ ecclesiæ, a Dagoberto constructæ, consecratione mentionem facit; verum cum, Sugerus seculo demum xii, ut jam insinuavi, floruerit, a Dagoberti, anno 638, uti inter omnes modo convenit, vita functi, ætate quatuor amplius seculis vixit remotus; cum autem id ita sit, per se sane, quod de facta a Christo ecclesiæ, a Dagoberto constructæ, consecratione memorat, nequid habere perspectum.

25 Loco quidem cit. addit, veneranda hæc scripta testari; verum quæ qualiare illa sint, non edicit. Crediderim ego, Sugeri ætate nondum admodum fuisse antiqua, imo ipsammet de Sandionysiana a Christo olim consecrata ecclesia opinionem nondum tum admodum exstitisse vetustam. Cur ea sedeat sententia, e jam nunc dicendis intelliges. Anonymus Gestorum Dagoberti scriptor, qui, quemadmodum supra docui, seculo ix ineunte, ac proin duobus amplius seculis ante Sugerum floruit, nullam plane consecrationis, qua ab ipsomet Christo ecclesia, a Dagoberto constructa, fuerit dedicata, mentionem facit; quod si autem tum vel quascumque tantummodo de re adeo miranda, quæ Sandionysianam ecclesiam plurimum commendare ac venerandam reddere nata fuisset, rumor increbuisse, futurum fuisse quis putet, ut scriptor ille, qui de illa, a Dagoberto, ut prodit, a fundamentis constructa, in principis hujus a se scriptis Gestis loco non uno loquitur, nusquam in hisce memorabilem adeo ejusdem prærogativam commemorasset? Enimvero, cum fabulas seu commenta non pauca, quo Sandionysiani, cujus iniquissimus erat ac monachus, monasterii initia augustiora redderet, in conscripta a se, ut supra docui, Dagoberti Gestis intulerit, fuisse in hæc illum mirandam, de qua hic nobis sermo, consecrationem, si vel utcumque nota ei fuisset, pariter illaturum, indubitatum vel idcirco apparet, quod vix aliud quidquam ad monasterii sui ecclesiam augustiorem faciendam aptius invenire aut etiam comminisci potuisset.

26 Jam vero, cum res ita habeat, opinioque adeo, quæ Sandionysianam ecclesiam, a Dagoberto constructam, ab ipsomet Christo consecratam statuit, ne nota quidem anonymo Gestorum Dagoberti scriptori exstiterit, consecrarium est, ut forsitan duobus dumtaxat ad summum seculis Sugeri abbatis ætate sit antiquior. Dicesne forsitan, factum esse posse ut, etiamsi miranda, de qua hic agimus, consecratio habuisset locum, eam tamen

ob rationes.

A *men anonymus Gestorum Dagoberti scriptor ignoravit? Verum, cum solemniter, postquam acciderat, festo fuerit quotannis, ut aiunt, ex episcoporum præcepto celebranda, potuisse illam, si locum habuisset unquam, a monacho, monasterii, in quo fieri id debuisset, inquilino ignorari, in animum quis inducat? Atque hæc quidem, Sugerus aliisque eo adhuc recentioribus scriptoribus in re, de qua hic agitur, fidem haud adhibendam, suadent; quod autem ad regias, quas pro se quoque Doubletus supra laudatus citat, chartas jam spectat, hæc certe seculo nono antiquiores haud fuerint, ac proinde ad fidem rei, de qua hic nobis sermo, conciliandam parum admodum sunt aptæ. Cum enim Chartæ regie, a Doubleto laudatæ, aliæ indubie non sint, quam quæ monasterio San-dionysiano a Francorum regibus fuerint concessæ, chartasque huic ante ætatem suam seu seculum nonum a Francorum regibus impertitas anonymus Gestorum Dagoberti scriptor, ut Bouquetus in præmissis hisce Monito aliique eruditi docent, evoluerit, nec tamen uspiam consecrationis, quam ab ipsomet Christo San-dionysiano a Dagoberto*

B *ædificata ecclesia acceperit, mentionem faciat, consecrarium est, ut eam certe, utpote quam alioquin, uti e jam dictis liquet, commemoraturus indubie fuisset, in chartarum illarum nulla memoratam invenerit, utque proinde, si quas forsitan in monasterio San-dionysiano chartas regias, in quibus mirabilis illa consecratio refertur, Doubletus invenit, hæc indubie ante seculum IX haud fuerint concessæ.*

narrationem
illam fide
omnino

27 *Quid plura? Cum res ita habeat, hæcque adeo non magis, quam Sugerus aliique seculo nono haud anteriores scriptores, rei adeo mirandæ, diu ante seculum istud gestæ, fidem certam facere sint natæ, proximam est, ut, quemadmodum miracula ac prodigia diversa, quæ apud anonymum Gestorum Dagoberti scriptorem leguntur, a scriptore isthoc, quo monasterii sui initia augustiora redderet, putantur conficta, ita etiam mirandam illam, quam Doubletus supraque laudati hagiologi memorant, antiquæ San-dionysianæ ecclesiæ consecrationem e sola pariter, quo celeberrima isthæc ædes sacra celebrari adhuc atque augustiori redderetur, fingendi licentia natam arbitremur. Doubletus quidem miracula nonnulla, quæ, ut ab ipsomet Christo templum San-dionysianum consecrationem vere accepisse crederetur, patrata in illo mox post hanc fuerint, recenset; verum nihil omnino sat solidi, quod fidem illis conciliare utcumque sit aptum, adjungit. Eane forsitan in Breviariis, Legendisve monasterii sui antiquis invenerit? Id quidem facile crediderim; verum, cum monumentorum illorum ætatem Doubletus haud edoceat, sane iis, quæ ob causas, aliunde etiam petitas, suspecta ut plurimum eruditibus haud immerito sunt, moveri non debemus, ut vel dictis miraculis vel ipsimet prodigiis, in cujus consecrationem facta hæc sint, consecrationi, per ipsomet Christum San-dionysiano, quod Dagobertus extruxerit, templo adhibita, fidem adjungamus. Neque vero ecclesiæ San-dionysianæ consecratio, quæ quotannis a San-dionysianis monachis ad XXV Februarii diem celebratur, ad ecclesiam, quam Dagobertus extruxerit, sed ad illam, quam, a Pipino inceptam, ad umbilicum, ut supra vidimus, Carolus Magnus adduxit, refertur. Audi, qui opportune ad institutum nostrum Felibianus in San-dionysianæ abba-*

tiæ Historia pag. 57 de nova San-dionysiana ecclesia, a Pipino condita cepta atque a Carolo Magno jam perfecta, verbis Gallicis, Latine hic a me redditis, loquatur.

28 *Novum, inquit, ædificium mense Februario anni 775 ad apicem fuit perductum, consecrationique recipiendæ aptum. Rex hujus causa ad S. Dionysii venit, eaque pompa, quæ a principe adeo magnifico expectari poterat, dedicationis cærimoniam jussit peragi. Munificentiam ejus monasterium solemnitatis inter gaudia fuit expertum; sua huic Luzarchana in territorio Parisiensi prædia una cum loci, quæ sub SS. Cosmæ et Damiani invocatione erat exstructa, ecclesia, aliudque Masciaci in diocesi Meldensi situm prædium dono dedit. Charta ejus data est in S. Dionysii monasterio quinto Kalendas Martii, regni ejus in Francia quidem septimo, in Longobardia vero primo; quod annum 775, diemque Februarii XXV designat, verosimileque est, pridie festi S. Matthiæ dedicationem fuisse peractam; quo die quotannis hodieque in S. Dionysii anniversarium dedicationis ecclesiæ festum celebratur. Chartam, a Carolo Magno San-dionysianæ abbatæ datam, quam Felibianus hic laudat, inter documenta, quæ ad contextæ a se San-dionysianæ Historiæ calcem adjecit, part. I num. 51 integram recenset, cumque in hac, quæ vere, ut ait, v Kalendas Martii seu XXV Februarii die data ibidem notatur, sese modo, quam ædificavit S. Dionysii ecclesiam cum magno decore jussisse dedicari, Carolus Magnus affirmet, enimvero non alia, quam quæ XXV Februarii proximè præcessit, die dedicationem illam fuisse peractam, verosimile, imo etiam verosimillimum ac prope indubitatum evadit. Verosimillime itaque ecclesiæ San-dionysianæ dedicatio, quæ in S. Dionysii ad XXIV Februarii diem quotannis celebratur, ad ecclesiam non a Dagoberto, sed a Carolo Magno extructam refertur, seu, quod eodem recidit, festum illud non ab ecclesiæ consecratione, quæ sub Dagoberto, sed quæ sub Carolo Magno facta est, trahit originem.*

29 *Quod si porro, uti consequens hinc est, die illo ecclesiæ San-dionysianæ dedicatio, quæ sub Dagoberto facta sit, in S. Dionysii quotannis haud celebretur, consecrarium sit, ut festum annum, quod in dedicationis illius, per ipsomet Christum, Dagoberto regnante, peractæ, memoriam fuerit institutum, commentitium indubie sit. Hinc porro et ex aliis, in medium supra jam adductis, ulterius consequitur, ut ipsamet etiam ecclesiæ San-dionysianæ consecratio, quæ a Christo fuerit peracta, pro commentitia merito sit habenda. Nec censura minus acri perstringi meretur, quod præterea de pelle, leproso, cum a Christo sanaretur, per prodigium detracta ac in perpetuum consecrationis, jam satis hic discussæ, testimonium in San-dionysiano monasterio una cum aliis sacris lipsanis servata, venerandoque eidem leproso indito deinde S. Peregrini nomine Doubletus loco supra cit. affirmat. De S. Peregrino, Autissiodorensi episcopo, seculo III martyrium passo, ad XVI Maii diem, quo in Fastis sacris signatur, tomo tertio Maii jam egimus, sacrumque ejus corpus ad San-dionysianam ecclesiam, ubi id hodieque servari, Felibianus in sacri istius asceterii Historia pag. 465 insinuat, fuisse olim, Dagoberto forsitan regnante, translatum, ibidem pag.*

562 ostendimus

AUCTORE
C. B.

indignam
monstrantes.

E

videatur ha-
bendum, mo-
do adducta,
ostendunt,
cuius eccle-
siastico

actores
C. B.

562 ostendimus. Hæcne forsàn S. Peregrini Autissiodoro ad San-dionysianum monasterium translatio, quæ, ut refertur, non sine prodigio fuerit peracta, fingendo olim, quod de leproso, sanitati per Christum restituto, nomineque S. Peregrini illi postea indito Doubletus ait, occasionem seu ansam suppeditarit? Ut sit, hoc sane consecrationis modo discussæ adjunctum non minus, quam hæc ipsa, pro commento meretur haberi. Verum, etsi res ita habeat, quotannis equidem, uti modo ex Felibiano de Carolo Magno adducta evincunt, San-dionysianæ ecclesiæ consecratio, Carolo Magno regnante, facta, in S. Dionysii quotannis ad xxiv Februarii diem celebratur, sicque iterum cultus, Sancto huic nostro ejusque sociis SS. Rustico et Eleutherio ibidem delati, argumentum habemus.

fuit gravisus,

30 Porro ne quid etiam, quod ad cultum, Sanctis nostris seu Parisiis seu in Parisiensi potissimum diœcesi deferri solitum, spectat, intactum relinquam, quæpiam adhuc, quæ ad hunc faciunt, supra allegatis adjungo. Non modo ibi secundarium seu minus principale festum, quo, ut jam docui, S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii inventio quotannis ad xxii Aprilis diem recolitur, primario seu præcipuo festo, quo natalis eorumdem dies seu martyrium ix Octobris die quotannis celebratur, adjungitur; verum etiam postremum hoc festum eodem, quo Epiphania Domini ac Sanctorum omnium festum, ritu solemniori, ut vocatur, et cum Octava peragitur. Adhæc, quod notatu etiam maxime dignum cultus, Sanctis nostris ibidem deferri soliti, partem constituit, septenæ in horum honorem, uti ex Baillet et spiritualibus, ut appellantur, Parisiensibus Kalendaris disco, stationes Parisiis et in civitatis hujus vicinia sunt institutæ. Prima harum in sanctissimæ virginis Mariæ de Campis, secunda in S. Stephani de Gressibus, seu, ut Bailletus in Sanctorum nostrorum cultus, quam ad ix Octobris diem suppeditat, Historia vult, de Egressu, tertia in S. Benedicti, quarta in S. Dionysii de Passu, quinta in S. Dionysii de Carcere, ubi et Sancti voluit haberi vincula, sexta in SS. Martyrum seu Montis-Martyrum, ac septima denique in S. Dionysii ecclesia et in S., qui vicinus huic est, Dionysii de Strata prioratu habetur. Qui stationes illas instituerunt, sibi haud dubie, ut, non tantum martyrii, a Sanctis tolerati, verum etiam carceris, cui inclusi, vinculorum, quibus constricti, tormentorum, quibus affecti, ac denique etiam tumuli, quo conditi fuerunt, memoria frequenter recoleretur, habuere propositum. Atque hæc sunt, quæ præcipue de S. Dionysii ejusque sociorum Rustici et Eleutherii in Parisiensi præsertim diœcesi Dionysianaque abbatiâ cultu commemoranda inveni.

isque, qui
eo, quo hic
exponitur,
tempore et
modo in Ci-
sterciensem

31 Nunc qui hic fuerit etiam in Præmonstratensem ac Cisterciensem ordines introductus, et quam late extra Gallias diffusus, lubet exponere. Cum abbas monachique San-dionysiani a Cisterciensibus, ut S. Dionysii festum colerent, postulassent, hoc illi in omnibus ordinis sui monasteriis magna solemnitate quotannis celebrandum in generali, quod anno 1232 habuerunt, capitulo statuere, eorumque haud ita multo post vestigia Præmonstratenses in generali suo anni 1236 capitulo ad eorumdem San-dionysianorum preces sunt secuti. Litteras, quibus id a se factum, tam hi, quam illi e generalibus suis eo, quo jam dixi, tempore habitis capitulis San-dionysianos red-

diderunt certiores, Felibianus in Documentis authenticis, ad San-dionysianæ a se concinnatæ historiæ calcem adjectis, part. I num. 167 et 169 integras recenset. Harum verba, quæ, quod modo asserui, probatum dant, huc transcribo. Cisterciensium sequentia hæc sunt: Ex hac etiam (Domini gratia)... illa vestra laudabilis petitio, quam pro honorando gloriosissimo patre et patrono vestro et nostro beato Dionysio per venerabilem F. Cancell. Melden. nobis direxistis; quam quia de fonte charitatis et devotionis sensibus emanare, ei grato animo duximus assensu occurrendum, ipsam intra sacrarium exauditionis pia devotione admittentes. Statuimus igitur et inter statuta definitionis hujus anni censimus conscribendum, ut in festo præfati Patris et Patroni vestri beati Dionysii duæ Missæ in singulis abbatibus ordinis nostri in conventu per universum ordinem in perpetuum celebrentur more aliarum festivitatum, in quibus duæ Missæ cantari solent in conventu; ita tamen quod monachis feriantibus ipso die conversi juxta consuetudinem Ordinis laborabunt. Præmonstratensium vero ista: Reverendo Patri in Christo etc. sancti Dionysii in Francia abbati salutem et cum orationibus sinceram ad obsequia voluntatem.

32 Attendentes, petitionem vestram esse satis favorabilem et honestam, ut de beato Dionysio, patrono vestro videlicet, fieret per totum Ordinem duplex festum, ipsam duximus admittendam, paternitati vestræ attentissime supplicantes, quatinus per gratiam vestram, si placet, de Sancti ejusdem reliquiis nobis dignemini transmittere, ut super hoc eo devotius teneamur ad grates, quo vestram discretionem fuerimus in hac parte experti. Num cultu, in hisce partim modo hic recitatis Cisterciensium ac Præmonstratensium litteris expresso, S. Dionysius hodieque apud hosce gaudeat, pro certo nequeo edicere, nec in rem, quod minoris momenti visa sit, operosius inquirendum existimavi. Dionysium interim una cum sociis suis Rustico et Eleutherio diutissime adhuc post tempus, quo, quas dixi, litteræ datæ fuerunt, fuisse singulari apud Cistercienses ac Præmonstratenses cultu gacisum, colligitur ex horum penes nos exstantibus seculoque proximæ elapso excusis Brevariis, quæ non tantum ecclesiasticum Officium, de Sanctis nostris ad ix Octobris diem recitandum, assignant, verum etiam sibi præfixum habent Kalendarium, in quo tum hi, non secus ac Sancti alii, solemniori in duobus illis Ordinibus ritu coli soliti, litteris rubricis notantur. Atque ita quidem, cum duo laudati Ordines extra Gallias etiam sese extendant, Sanctorum nostrorum cultus utcumque etiam fuit extra regni illius terminos diffusus; verum quoniam præterea potissimum is pertigerit, jam nunc dicenda aperient. Stephanus II Papa, qui, quemadmodum supra vidimus, verosimillime a S. Dionysio, in somnis sibi apparente, sanitati in Francia fuerat restitutus, Romam inde saluus ac incolumis reversus, sancti hujus Sospitatoris sui, cujus et aliquas secum, ut supra pariter vidimus, reliquias et San-dionysiano monasterio assumpserat, cultum primus Romam ac in Italiam jam inde, ut apparet, ab anno circiter 756 invecit.

33 Certe Sanctos Romæ ab immemorabili modo tempore, imo jam inde a pluribus retro seculis ad ix Octobris diem ecclesiastico quotannis Officio sub ritu semi-duplici coli, e Brevariis, Missalibus ritualibusque libris non paucis habetur

in alias et-
iam extra
Gallias re-
giones, præ-
cipueque,

betur

A betur compertum. Nec id tum Romæ tantum, sed et in aliis etiam utut extra Gallias sitis civitatibus ac locis apud universos, qui in colendis Sanctis Romana legunt vestigia, ubivis gentium fit. Verum inter ecclesias, quæ, quamvis ad Galliarum regnum haud spectent, Sanctos nostros tum colunt olimve saltem coluere, sunt etiam, a quibus id solemniori, quam a Romana Ecclesia, ritu præstatur. Ac præcipue id quidem in una alterave Germaniæ ecclesia obtinet olimve saltem obtinuit locum, uti ostendunt mox dicenda cum nonnulla de cultu, quo in Anglia etiam, integra ibidem adhuc stante re Catholica, Sancti nostri fuere gavis, primum protulero. S. Dionysii festum singulari quopiam modo celebratum olim ab Anglis fuisse, Felibianus in contexta a se San-dionysianæ abbatie Historia indicare videtur. In hac enim chartam, documentis authenticis, quæ ad ejusdem Historiæ calcem adjecit, num. 112 insertam, pag. 126 citat, atque, in ea a S. Eduardo, Angliæ rege, terram quampiam, in comitatu Oxfordiensis, sitam, San-dionysiano Franciæ monasterio imper-tiente, celeberrimum esse apud Anglos S. Dionysii festum, insinuari.

Anglia etiam 34 Verum verba, quæ in Charta illa, anno 1059 notata, ab Eduardo usurpantur, atque ad Felibiani institutum faciunt, sequentia hæc tantummodo sunt: Ego Edwardus, rex Anglorum, cum essem in pace, in gloria regni mei, pro salute animæ meæ, patrumque meorum, qui ante me regnaverunt, dedi sancto Dionysio, qui celebris memoriæ apud nos quidem nominatur, apud Francos autem et colitur et habetur, villam quamdam, nominatam Teintuna, in territorio et comitatu urbis, quæ Oxenaforda dicitur. Ita autem. ut mihi equidem apparet, laudatus sanctus Anglorum rex, singulari quopiam modo S. Dionysii in Anglia festum colit, celeberrimumve id apud gentem Anglorum esse haud insinuat. Ut sit, Sanctos nostros equidem in Anglia etiam cultu ecclesiastico antiquitus esse gavisos, mihi aliunde apparet sat certum. Laudatus Felibianus in præfatis Documentis authenticis num. 62 exhibet etiam chartam, anno 790 ab Offa, Merciorum in Anglia rege in San-dionysiani in Francia monasterii favorem concessam, in qua is princeps sic loquitur: Donatum, quod amicus noster et fidelis Bertualdus dux et frater ejus Eadbaldu de receptaculo suo Ridrefelda, quod est in pago, qui vocatur Successa, super fluvium Saforda, et de portu super mare, Hastings et Pevenisel, quomodo ante dies istos legaliter subscriptis testibus, ad eodem Sanctos (Dionysium ejusque Socios) Martyres, qui sua deprecatione ab infirmitate nimia, qua tenebatur jam dictus dux, eum resuscitaverant, fecit petentibus eisdem (Berthualdo duce nimirum ejusque fratre Eadbaldo) et præfato Maginario San-dionysiano abbate, nos et concessus obtinatum meorum uno eodemque consensu laudamus et confirmamus.

non præterita 35 Quid si ergo dux Bertualdus, quo sese erga S. Dionysium ejusque Socios, sospitatores suos, exhiberet gratum, non tantum donatione hic memorata San-dionysianum monasterium locupletarit, verum etiam, ut hi deinceps cultu ecclesiastico in Anglia gauderent, curarit? Sane id vel per hunc vel per alios, ipsosmet forsitan, cum eis (Monast. Angl. tom. 1, pag. 547 vi-Octobris Tomus IV.

desi) Deorhystensis in Anglia prioratus anno 1069 donatus fuisset, San-dionysianos monachos, a multis jam seculis factum, indubitatum prorsus ex iis, quæ modo subdo, apparet. Apud Martene tom. 5 Veterum Scriptorum et Monumentorum a col. 652 usque ad col. 658 antiquissimum exstat Anglicanum Kalendarium, quod, quemadmodum in Observatione prævia Marteneus docet, antiquo Sacramentorum libro, ad ecclesiæ Anglicanæ usum sub annum millesimum conscripto atque ad Gemmeticensis diocesis Rothomagensis monasterium sub annum 1032 allato, præmittitur; antiquissimo autem isti Kalendario, in quo paucissimi dumtaxat ad singulos singulorum mensium dies memorantur Sancti, ad 1x Octobris diem SS. Dionysius, Rusticus et Eleutherius exstant inscripti. Adhæc in supellectili nostra litteraria reperitur Missale Anglicanum antiquum, quod et ad 1x Octobris diem celebrandam de SS. Dionysio, Rustico et Eleutherio Missam proponit, et Kalendarium, in quo hi ad eundem diem signantur, sibi habet præfixum.

36 Modo ad Germaniæ ecclesias, quæ, quemadmodum apparet, primum facile locum a Gallia in S. Dionysio colendo obtinent, orationem convertamus. Penes nos exstat Bebeburgense Breviarium, anno 1575 Dilingæ excusum, quod ad 1x Octobris Missam de S. Dionysio ejusque sociis Rustico et Eleutherio Bebenburgi celebrandam præscribit, sibi que præterea præfixum habet Kalendarium, in quo hi, ut Sancti alii, solemniori ritu, annuoque cum annexa abstinenti ab operibus servilibus obligatione festo ab ecclesia Bebenburgensi colendi, litteris rubricis notantur. Verum, si non omnes tres Sancti nostri, Dionysius saltem insigniori adhuc, ni fallar, cultu Ratisponæ in Bavaria gaudet. Ita colligo ex iis, quæ in sua de S. Dionysii corpore, e Gallia in Bavariam ad civitatem Ratisbonensem translato, Dissertatione, anno 1750 vulgata, scribit Joannes Baptista sacri Romani imperii princeps et Ordinis S. Benedicti ad S. Emmeramum Ratisponæ abbas. Hic enim scriptor in sua illa lucubratione pag. 76 sic habet: In hodiernum usque diem quovis anno sub ritu duplici secundæ classis Dominica ultima post Pentecosten hoc translationis (S. Dionysii nimirum) festum agitur. Ipsa autem festivitas de S. Dionysio celebratur 1x Octobris sub ritu primæ classis. Ita ille ibidem de cultu, quo S. Dionysius in Ratisponensi S. Emmerami abbatia seu ecclesia gaudet; qualis autem sit, qui ei in civitate ac tota diocesi Ratisponensi solet deferri, postea etiam prodit, ubi primum, a tota urbe ac diocesi Ratisponensi in patronum fuisse electum S. Dionysium, pag. 82 præfatus, pag. deinde 83, festum ejus quotannis a diocesi Ratisponensi sub ritu duplici majoris celebrari, affirmat.

37 Nec ea tantum, quæ jam dici, scriptor ille nos de S. Dionysii apud Ratisponenses cultu docet, verum etiam festum, quo in Benedictino S. Emmerami monasterio S. Dionysii ejusdem translationis quotannis recolitur, e Leonis IX, summi Pontificis, præcepto celebrari. Et vero in litteris, nomine ejus inscriptis infraque plus semel citandis sequentia hæc leguntur verba: Insuper etiam dictriete præcipimus ut translationis ipsius (corporis S. Dionysii e Gallia in Germaniam) veneranda solemnitas tam a 122 fratribus

ANCTORA
C. B.

fratribus ejusdem ecclesiae (S. Emmerami nempe) quam ab universis urbis (Ratisponensis) jam dictae annis singulis cum omni jucunditate et gaudio celebretur. Scio quidem, insignem, quo S. Dionysius apud Ratisponenses gaudet, cultum ex ejus praecipue, quae ad hosce e Gallia sub seculi IX finem facta sit, translatione esse enatum, hancque a pluribus non tantum Gallicae, sed et aliarum nationum eruditissimis pro commentitia haberi; verum, commentitiane re ipsa haec sit, an non, in Appendice proxime sequenti examinabimus: cultu interim plane insigni, ut ut verosimillime e translatione illa, seu vera, seu falsa, exorto, S. Dionysium apud Ratisponenses gaudere ac praeterea a longissimo jam tempore esse gavisum, modo hic e laudato S. Emmerami abbate allegata ostendunt, quod hic potissimum, priusquam ad alia progredere, restabat dicendum.

CAPUT III.

B

Qui S. Dionysii ejusque sociorum reliquiae metu hostium saepius translatae, aliterque adhuc honoratae ac palam periculis publicis pellendis fuerint productae.

Sanctorum
nostrorum
corpora, quae
Normanno-
rum metu

Etsi quidem Dagobertus I, Francorum rex, S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii corpora ex antiquis, in quibus jacebant, sarcophagis seu scriniis in nova argentea, ut supra in Commentario, Actis modo editis praemisso, num. 214 et binis seqq. docui, verosimillime curavit transponi, non fuisse tamen, principe illo mandante, sacra isthaec pignora vel e prioratu S. Dionysii de Strata, vel aliunde ad Sandionysiam oppidi ac monasterii homonymi ecclesiam translata, certum omnino ex iis, quae in eodem Commentario num. 210 et quatuor seqq. disserui, apparet. Nec ullum etiam, quin eodem semper loco, quo primum fuerant sepulta, ad Dagoberti usque aetatem quieverint, dubitandi locum, quae in eodem pariter Commentario § x et binis seqq. adduxi, relinquere videntur. Verum an inde tandem saltem ad tempus mota, Dagoberto e vivis sub annum 638 sublato, haud fuerint? Ad Caroli Magni, Saxonibus bellum illaturi, castra, ut miraculum, in hac Appendice num. XI et seq. relatum fidem facit, fuere delata. Et quidem qualicumque hac Sanctorum nostrorum corporibus adhibita translatione nullam omnino, quae in monumento satis vetusto ac fide digno fundata sit, antiquiorem seu anteriorem invenio; verum illam, integro nondum a Caroli Magni morte seculo elapso, tres aliae haud prorsus dissimiles, utpote et ipsae ad tempus dumtaxat factae, exceperunt. Ut ratione et via procedat oratio, singulas tres, quo evenerunt ordine, expono. Annales Bertiniani ad annum 859 sic loquuntur: Ossa beatorum Martyrum Dionysii, Rustici et Eleutherii metu eorumdem Danorum in pagum Mauripensem, in villam sui juris Novientum

deventa sunt, atque XI Kalendas Octobris in loculis diligenter conlocata.

39 Haec quoque Annalium Bertinianorum verba in Vita et Miraculis S. Dionysii, observatione decima recitat Launois, ac deinde subjungit: Novientum Parisiaci agri villa est, quae nunc sancti Clodoaldi nuncupatur: Hinomarus in vita S. Remigii de Clodoaldo: « Villam vero Novientum in pago Parisiaco cum omnibus ad se pertinentibus matri ecclesiae Parisius civitatis, ubi presbyter extitit ordinatus, donavit. » In hanc villam, quae Parisiensis ecclesiae, non monasterio S. Dionysii propria erat, translatae sunt Dionysii et sociorum reliquiae. Ita ille, volens scilicet, villam, nomine Novientum, ad quam S. Dionysii sociorumque ejus reliquiae anno 859 metu Normannorum seu Danorum, ut Annales Bertiniani testantur, fuere translatae, existisse nominis istius villam, non quae ad S. Dionysii monasterium, sed ad ecclesiam Parisiensem pertineret. Verum, cum Launois nihil omnino, quo hoc suum placitum probet, in medium adducat, quis, quaeso, ei potius, quam Annalibus Bertinianis, S. Dionysii sociorumque ejus reliquias ad villam, nomine Novientum, quae juris esset S. Dionysii, seu ad S. Dionysii monasterium spectaret, fuisse tum translatas, diserte asserentibus, putet credendum? Nemo sane, quantum opinor, qui, quando nihil obstat, antiquioribus potius, quam recentioribus scriptoribus in rebus, procul ab aetate nostra gestis, standum esse existimavit. Et vero, cum Novientum, agri Parisiaci villam, S. Clodoaldi nomine hodie distinctam, ad quam tum Sanctorum nostrorum reliquias fuisse translatas, Launois contendit, duabus dumtaxat leucis circiter Parisiis absit, enimvero, si ad hanc tantummodo sacra illa pignora translata tum fuissent, neulquam haec in tuto adversus Normannos, tum continuo vicinis civitati Parisiensi locis imminentes, posita fuissent.

40 Itaque Sanctorum nostrorum reliquiae, non ad Novientum, a Launoio assertum, sed ad aliud, ad Sequanam in terrarum tractu, qui, in laudatis Annalibus Mauripensis ac in aliis monumentis antiquis nunc Huripensis, nunc Heripensis aut Moripensis, Moripensisve aut aliis etiam nominibus affinis vocatus, Gallice modo l'Hurepoix nuncupatur, seu circiter Trencis et octodecim aut viginti propemodum a civitate Parisiensi leucis situm atque ad Sandionysianam abbatiam spectans, fuere tum translatae; ubi eas in locis etiam abditis visum est recondere; et sane perquam provide ac prudenter, si quidem alioquin ibi etiam a Normannis, paulo post majori etiam, quam umquam antea furore longe lateque per Gallias grassantibus omniaque indiscriminatim depraedantibus, tutae haud fuissent. Porro quo deinde anno ad S. Dionysii monasterium e praefata villa Sanctorum nostrorum corpora fuerint reducta, nusquam memoriae proditum invenio; verum id ante annum 876 factum fuisse, concludendum apparet ex eo, quod tum, Normannis iterum in Galliam per Sequanam illapsis, ad terram, Curtem-Superiorem, Gallice Consevieux vocatam, Remosque inter et Lugdunum Clavatium ad Aconam sitam, sacra illa pignora, non aliunde, sed, quemadmodum e verbis, quae e Sanctorum nostrorum miraculis, sec. III Benedict., part. 2 insertis supraque saepissime jam laudatis, mox subdam,

anno 839
Novientum,
vixit circiter

E

a civitate
Parisiensi
leucis distans

F

A *subdam, videtur, e dicto monasterio denuo fuerint translata.*

annoque de-
inde 876 ad
diocesis Re-
mensis.

41 *Verba illa translationem isthanc, modo hic memorandam, ibidem lib. 3 cap. 1 exponunt, sequentiaque hæc sunt: Igitur anno tricesimo septimo regni piissimi Karoli Tertii, dilectoris Dei et Sanctorum ejus avidissimi amatoris, imperii autem primo, peccatis populi prægravantibus, nec non Evangelica suppeditante sententia, qua præscriptum est, surgere gentem contra gentem et regnum super regnum; insuper prophético occurrente eloquio, quo pervenisse gladium dixit usque ad animam; impiis mundi circumitoribus Nortmanis Sequanam ingredientibus, ac circumcirca universa depopulantibus, comitante turba monachorum, pretiosissima Dionysii, Rustici et Eleutherii pridie Kalendas Decembris levantur corpora et ad Superiorem-Curtem, quam eisdem ob remedium animæ incluta Berta, regis Magni Caroli filia, tradiderat, tandem deducuntur. Quæ cum tertio ab ipsa villa pervenissent miliario, eximuntur navi et, populorum caterva sequente non modica, in sancti Martini exponuntur ecclesiam.*

B *In cuius itineris viatico, sicut a quodam fideli presbytero, nomine Rodulfo, post didicimus, nullus sequentium, quocumque tentus fuisset morbo, nisi sanus remeavit ad propria. Carolus Calvus, qui haud dubie, ratione avi sui Caroli Magni, primogenitique hujus filii, nomine Caroli, qui anno 811 Francorum Neustrasiorum rex obiit, Tertius hic vocatur, xvi Kal. Januarii, seu xvii Decembris die, a Joanne VIII Papa cum gloria magna in ecclesia sancti Petri Romæ susceptus, et, ut Annales Bertiniani supra adhuc laudati tradunt, anno Domini dcccxxvi in die Nativitatis Domini..... in imperatorem est..... coronatus.*

cujus hic
datur noti-
tia, locum,

42 *Porro cum Annalium illorum auctor annum Incarnationis a die Natali Christi eordiat, pridie Kalendas Decembris seu xxx Novembris die, quo, cum primus adhuc imperii, a Carolo Calvo suscepti, annus laberetur, Sanctorum nostrorum corpora levata in modo huc transcripto ex illorum Miraculis testu dicuntur, annus Christi 876 adhuc erat in cursu; ut proinde, cum auctor, qui hæc litteris mandavit, Carolo Calvo regnante aut certe, ut ex ejus jam datis verbis nemo non colliget, seculo nono exeunte floruerit, nullo sane modo, quin factum illud tum fuerit, possit ambigi. Loci porro, ad quem tum S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii corpora fuere translata, notitia in Observatione, modo hic recitata Miraculorum capiti seu textui subjecta, suppeditatur a Mabilonio his verbis: Superior Curtis, vernacule Conservre, sita est in diocesi Remensi Laudunum versus, ad Axonam fluvium, prope vicum Caldardam, Chaudard, infra cap. 10, haec tenus de jure monasterii San-dionysiani. Ita ille; fuisse autem terram illam nono etiam seculo de San-dionysiani monasterii jure seu ad istud tum spectasse, liquet ex miraculo, quod in hac Appendice num. 15 et 16 ex Flodoardo narravi. Ceterum, etsi quidem Sanctorum nostrorum corpora eo, quo jam dictum, tempore ad memoratum diocesis Remensis locum fuisse translata, certum omnino atque indubitatum e modo allegatis sit, iterum tamen nihil usquam litteris mandatum invenio, unde vel utcumque tempus, quo inde ad San-dionysianum in Francia monasterium fuerint reducta, innotescat.*

43 *Verum, cum anno 887, Normannis continuo Gallias miserum in modum vastantibus ac ipsammet etiam Parisiensem civitatem tum obsidentibus, Sanctorum nostrorum corpora Remos fuerint ex ipsomet, ut apparet, San-dionysiano monasterio delata, consecrarium est, ut ad id aliquanto saltem ante dictum annum 887 tempore fuerint reducta, licet interim, quo determinato anno id factum, in obscuro sit. Inceptum modo de tertia hic pariter memoranda Sanctorum nostrorum translatione sermonem prosequamur. Flodoardus lib. 4 Hist. Remensis cap. 8 de Fulcone, Remensi archiepiscopo sic scribit: Eo tempore Nordmannis Francorum terras infestantibus et diversa loca depopulantibus, hic pontifex plures, tam sacerdotes, quam ceteros clericos et monachos, ad se undecumque confluentes, benigne suscepit et paterne fovit. Inter quos etiam monachos S. Dionysii cum ipsius Martyris pretioso corpore, aliorumque Sanctorum pignoribus recepit et aluit. Annum, quo id factum sit seu quo primum Fulco San-dionysianos monachos, Normannorum metu Remos una cum S. Dionysii patroni sui corpore aliorumque Sanctorum pignoribus profugos, receperit, Flodoardus haud exprimit, nec quidquam etiam, unde is sat certo determinari queat, suppeditat; verum id facit, quod seculo proxime elapso prodit, chronicon Remense, opportune ad præsens institutum nostrum sequentia prodens memoriæ: Anno v præsulatus Fulconis, Remensis archiepiscopi, metu Nortmannorum translatus est sanctissimus Christi Martyr Dionysius ad Remensem urbem in ecclesiam, quæ nunc dedicata est in honore ejus, ibique moratus ferme per trium curricula annorum.*

verone

C. B.

ac Remos et-
iam tandem
anno, ut e
Chronico

44 *Cum Hinemaro, e vivis anno 882 sublato, in sedem Remensem Fulco, ut Gallix Christianæ auctæ scriptores tom. 9 col. 35 docent, sub anni 883 initium fuerit susceptus, quintusque adeo episcopatus ejus annus in annum Christi 887 incidit, hoc ipso anno S. Dionysii Remos translatus, quæ cum quinto episcopatus Fulconis anno in laudato Remensi chronico hic componitur, indubie evenerit. Porro quæ in hac Appendice num. 14 in medium jam adduci, qualemcumque saltem ecclesiæ, in qua S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii reliquiæ in civitate Remensi quiescissent, in chronico Remensi narratur, notitiam suppeditant; quod si autem quis forsitan ampliorem distinctioremve desideret, Galliam Christianam auctam loco a me ibidem jam laudato consulat. Ceterum, etsi quidem tempus, quo Sanctorum nostrorum corpora, cum Novientum primo ac dein ad locum Superioris-curtis nomine distinctum fuissent translata, ad San-dionysianum monasterium deinde et duobus hisce locis fuerint reducta, nulla omnino ratione, ut jam vidimus, definiiri queat, imo forsitan eo e locis istis non reducta, sed Noviente primum ad Superiorem-curtem ac post hinc Remos fuerint translata, fuisse tamen illa, cum anno, ut jam dictum, 887 Remos fuissent apportata, sub annum 890 ad San-dionysianum monasterium inde reducta, e Chronico Remensi laudato, utpote in quo Dionysius per trium dumtaxat fere annorum curricula Remis dicitur moratus, habemus compertum. Atque hæc sunt, quæ de tribus Sanctorum nostrorum translationibus, metu Normannorum seculo ix factis, commemoranda habui. Alias porro adhuc, quæ nullo serius aliorum hostium metu evenere, Sanctorum nostrorum*

Remensi con-
stat, 887 fue-
rant transla-
ta,

F

AUCTOR
C. B.

strorum translationes Felibianus in sua San-dionysianæ abbatæ Historia pagg. 332, 362, 388, 400, 438 et alibi recenset, verum hasce ego, auctorem, a quo memorantur, assignasse contentus, brevitatis causa omitto.

postea Sugero
San-dionysiani
abbatis

45 Nec hic etiam de altera, utut eodem, si modo loco umquam habuit, seculo IX facta, qua e San-dionysiano monasterio, non quidem nostrorum omnium Sanctorum, sed Dionysii saltem reliquæ furto surreptæ Ratisponam fuerint delatæ, translatione sermonem instituiam. De hac enim, uti ab initio facturum me sponendi, in altera, quæ hanc proximè excipiet, Appendice data opera sum acturus. Quod si interim, ut volunt, furtum istud reipsa fuerit admissum, quæcumque de S. Dionysii corpore, veluti in San-dionysiana Franciæ abbatia post seculum nonum adhuc serrato, a scriptoribus narrantur, ea certe non in vero S. Dionysii corpore, sed in altero, quod huic fuerit substitutum, habuerint locum.

Verum, etsi id ita sit, nonnulla tamen hujusmodi, quod et cum iis, quæ de SS. Rustici et Eleutherii corporibus dicenda occurrunt, plerumque sint connexa, et S. Dionysii corpus in San-dionysiana abbatia haud amplius serrari, minime sit certum, in medium modo hic, argumento, quod hic tractandum, ita exigente, adduco. Ac primum quidem hæc inter locum tenet, quod de S. Dionysii ejusque sociorum Rustici et Eleutherii corporibus, e conditorio antiquo in novum Sugeri, San-dionysiani ab anno 1122 ad annum usque 1151, quo obiit, abbatis cura translatis, memoriæ proditum invenitur. Hic antiquam, quam priori a S. Genovefa extractæ Carolus Magnus substituerat, monasterii sui ecclesiam, quod frequentiori populo, sæpius eo confluenti, capiendò haud sufficeret, capaciorem, structuræ antiquæ nota addita, reddere desiderans, a parte, primarium inter ostium et chorum media, duxit initium, cumque hæc, eo, quo propositum habuerat, modo aucta, solemnè ritu Deo jam fuisset dicata, mox etiam, viris nonnullis dignitate jucta ac pietate conspicuis id suadentibus, ad posticam choro partem, quæ subterraneum S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii tumulum complectebatur, auctiorem pariter reddendam animum adiecit.

cura e conditorio antiquo quam maxima.

46 In hac porro, ad quam gradibus ascendendum erat, superiori ecclesia supra tumuli subterranei seu cryptæ, in qua Sanctorum nostrorum corpora jacebant, fornecem novum iis conditorium aramque item ante hoc novam loco antiquæ, quæ vel ipsamet erat ad S. Dionysii pedes (Audoëni num. 211 huc transcripta verba videsis) a S. Eligio extracta ara, aut altera certe, quæ huic postea fuerat substituta, extruxit; cum autem tam novum illud altare, quam novum, in quo id erat erectum, ædificium consecrationi recipiendæ aptum jam esset effectum, hæc simul et Sanctorum nostrorum ex antiquo suo conditorio ad novum translatio summa cum solemnitate, archiepiscopis episcopisque non paucis ac abbatibus ad hanc concurrentibus, ac ipsomet etiam Galliarum rege Ludovico VII scrinium argenteum, sacra S. Dionysii lipsana complectens, ex antiquo, in quo id sub terra jacebat, conditorio in novum, supra hanc extractum, deferente, anno 1144, constituta a Sugero XI Junii die fuit peracta. Omnia hæc gesta qui tum sint, in libello, vel per ipsummet, uti e variis locutionibus, soli Sugero

convenientibus, apparet, San-dionysianum hunc abbatem, vel certe, ut Chesneus, qui opusculum istud tom. 4 Gallie scriptorum inseruit, in Mss. aliquot hujus exemplaribus notatum invenit, per fratrem Guilielmum, qui Sugero a secretis fuit, hujusque illum nomine ac loco exararit, conscripto, exponitur. Libellum illum, quem, ut jam innui, luce publica Chesneus donavit, Felibianus e scriptoris hujus editione, parte etiam, qua in hac destituitur, et Parisiensi S. Victoris codice suppleta, in Documentis authenticis, quæ ad San-dionysianæ Historiæ calcem adjecit, part. 2, num. 4 recudendum curavit. Verba, quæ, qua ratione, cum jam nova choro postica San-dionysianæ ecclesiæ pars dedicata tum fuisset, Sanctorum nostrorum, quam dixi, translatio mox etiam fuerit peracta, exponunt propriusque adeo ad institutum nostrum hic spectant, e Felibiani editione hic transcribo.

47 Sic habent: Ut autem pactis ordinariæ sanctæ consecrationis (novi scilicet choro San-dionysiano adjuncti ædificii) mysteriis ventum est ad sanctorum reliquiarum repositionem, ad sanctorum Minorum nostrorum antiquos et venerandos tumulos accessimus. Prostrantes autem se tam ipsi pontifices, quam dominus rex et nos omnes, quantum pro loci angustia permittebamur, inspectis, isto (loco nimirum) aperto *, venerandis scriniis, rege Dagoberto fabricatis, in quibus sanctissima et Deo chara eorum continebantur corpora, gaudio inestimabili psallebant et flebant, regemque tam devotum quam humilem accersientes: Vade, inquit, et tu ipse manibus tuis Dominum et Apostolum et protectorem nostrum huc afferre adjuva, ut sacratissimos cineres veneremur, sacratissimas urnas amplectamur, toto tempore vitæ nostræ eas suscepisse, eas tenuisse gratulemur. Hi sunt enim sancti Viri, qui pro testamento Dei sua corpora tradiderunt, qui pro salute nostra charitatis igne accensi terram suam et cognationem exierunt, qui fidem Jesu Christi apostolica auctoritate omnem Galliam edocuerunt, pro eo viriliter certaverunt, nudi virgas, ligati feroces et famlicas * bestias compe-scuerunt, equile extensionem, clibani succensionem illasi, demumque hebetatis securibus decapitationem felicem sustinuerunt. Age igitur, rex christianissime, beatum suspiciamus susceptorem nostrum Dionysium suppliciter flagitantes, ut pro nobis petat ab eo, qui fideliter promisit, " dilectio et benignitas, quam habes, " semper pro quibuscumque petieris impetrabit. " Protinus lacerti moventur, brachia extenduntur, tot et tantæ manus mittuntur, quod nec etiam septima manus ipsa sancta scrinia attingere valerent.

48 Ea propter ipso dominus rex se medium eis ingerens, lecticam argenteam specialis Patroni (S. Dionysii videlicet) de manu episcoporum, sicut videtur, de manu Remensis archiepiscopi, Senonensis, Carnotensis et aliorum assumens, tam devote, quam honeste prævious egrediebatur. Mirabile visu! nunquam talem præter illam, quæ in antiqua consecratione cælestis exercitus visa est, processionem aliquis videre potuit, cum Sanctorum corpora Martyrum et Confessorum de tentoriis palliatis humeris et collis episcoporum et comitum et baronum (abs hisce quippe supplicantium ritu ad S. Dionysii ejusque sociorum tumulos accedentibus,

D

que ipsismet Sugeri

E

* an non aperto?

* famelicas

P

verbis hic describitur, solemnitate

A bus, alia omnia in San-dionysiana ecclesia etiam assercata atque conditoris suis tum extracta Sanctorum corpora deferebantur) sanctissimo Dionysio sociisque ejus ad eburneum ostium occurrerunt: per claustrum cum candelabris et crucibus et aliis festiuis ornamentis, cum odis et laudibus multis processerunt: dominos suos tam familiariter, quam prae gaudio lacrymabiliter deportauerunt. Nullo umquam majori in omnibus potuerunt gaudio sublimari. Revertentes igitur ad ecclesiam, et per gradus ad altare superius, quieti Sanctorum destinatum, ascenden-tes, super antiquum altare pignoribus Sanctorum repositis, de nova ante novam eorum sepulturam consecranda agebatur principali ara, quam domino Remensi archiepiscopo Samsoni imposuimus consecrandam.

in novum
anno 1144
transposita

49 Ita hactenus ille, nonnulla etiam de Sanctis nostris, quae vel dubia vel certo esse falsa, supra ostendi, veris aliis ac certis, quorum testis oculatus fuit, interserens. Verbis interim jam datis mox adjungit, tunc etiam, quod pariter vidit, praeter altare princeps, S. Dionysii nomine insignitum, minores aras viginti alias, decem scilicet in superiori, totidemque in inferiori ecclesia, fuisse dedicatas. Porro Ludovicus VII, Francorum rex, mox a Sanctorum nostrorum hic jam exposita translatione suam in S. Dionysii seu ecclesiam seu monasterium munificentiam, donationibus aliquot huic factis, fecit testatam. Chartam, qua id praestitit, in documentis, San-dionysianae suae Historiae adjectis, num. 135 integram exhibet Felibianus. In hac, rex sese sacra Sanctorum nostrorum pignora, in ipsomet novum, quod hisce in nova superiori ecclesia fuerat paratum, conditorium detulisse, non obscure, ut apparet, sequentibus hisce indicat verbis: Ad ipsorum sanctissimorum Martyrum (Dionysii videlicet, Rustici et Eleutherii) basilicae dedicationem, quae in novo ecclesiae augmento, in capitali videlicet parte celeberrime facta est, cum conjuge nostra Alienor de regina et plurimorum optimatum nostrorum comitatu acceleravimus. Ubi cum post ipsius ecclesiae consecrationem ad locum antiquum, in quo peculiaris patroni nostri, beatissimi videlicet Dionysii ejusque Sociorum, sacra corpora continebantur, cum archiepiscoporum et episcoporum plurimo conventu accessissemus, apertis scriniis extractisque ac propriis humeris per ipsam ecclesiam deportatis, in loco gloriosissimo superius preparato sacra pignora laetis cum lachrymis reposuimus; cum autem Sanctorum nostrorum corpora, non in novo conditorio reposita, sed supra antiquum superioris ecclesiae altare a rege fuisse locata supra huc scriptis seu Sugeris, seu, qui huic a secretis fuit, Guilielmi verbis dicantur, quo haec cum jam recitatis regis verbis in concordiam adducantur, Sanctorum nostrorum corpora primo quidem abs hoc principe supra antiquum altare, deinde vero, cum altare novum consecratum fuisset, in conditorio novo fuisse deposita, dicendum apparet. Ceterum Ludovici regis, de qua hic nobis sermo, Charta anno 1144 data notatur; ut Sanctorum nostrorum, quae verbis, tum ex hac, tum e supra laudato libello modo huc transcriptis, memoratur, translatio anno illo indubie fuerit peracta.

50 Unicam modo adhuc, quae annis nondum quinquaginta abs hac elapsis evenit, S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii reliquia-

rum translationem e Philippi Augusti, Francorum regis, Gestis, in Hist. Franciae Scripturum tom. 5 a Chesnio illatis, adduco. Illam horum author synchronus Rigordus sequentibus hisce ibidem pag. 33 docet verbis: Eodem anno (1191 nimirum) decimo Kalendas Augusti Ludovicus filius regis cepit agrotare morbo gravissimo, qui a physicis * dysenteria vocatur, omnibusque de vita desperantibus, factum est de communi consilio, quod sacer conventus beati Dionysii, jejuniis et orationibus devote praemissis, portans secum clavum et spineam coronam Domini et brachium sancti senis Simeonis cum processione cleri et populi nudis pedibus incedentes, et preces cum lachrymis Domino fundentes, ad ecclesiam sancti Lazari juxta Parisium venerunt. Ubi facta oratione et populi subsequens oblatione, universi conventus religiosorum Parisienses, et venerabilis Mauritius Parisiensis episcopus cum canonicis suis et clericis et infinita scholarium et populi concurrente multitudine corpora Sanctorum et reliquias secum portantes nudis plantis flentes et lachrymantes eis obviam venerunt. Et conjungentes se illis, cantantes cum fletu multo et suspiriis ad palatium regis, ubi puer agrotabat, venerunt, et facto ibi sermone ad populum et cum multa lachrymarum effusione oratione populi fusa pro eo ad Dominum, ad tactum clavi et spineae coronae, et brachii sancti Simeonis per totum ventrem pueri in modum crucis, eodem die ab imminente periculo est liberatus, et pater suus Philippus rex, in transmarinis partibus existens, eodem die et eadem hora a consimili morbo curatus.

51 Deinde puer Ludovicus, osculatis reliquiis et benedictione accepta, omnes processiones ad ecclesiam beatae Mariae venerunt; ubi laudes cum oblationibus Domino solventes, processio beatae Mariae cum aliis multis processionibus, conventum beati Dionysii cum hymnis et laudibus et multa Domino gratiarum actione usque ad exitum villae perduxerunt. Et ibi sese mutuo cum reliquiis benedicentes unusquisque ad propria remeavit. Canonici vero beatae Mariae cum populo revertebantur gaudentes, quia tempore suo reliquiae beatae Dionysii praedictae Parisius fuerant deportatae. Non enim legitur in aliqua scriptura, quod usque ad tempus illud pro aliquo imminente periculo extra villam beati Dionysii portarentur. Nec est silentio praetereundum, quod eadem die per orationes cleri et populi serenitas aëris et temperies restituta est universis terris. Plerat enim Dominus, peccatis hominum exigentibus, multo tempore super terram. Quod hic Rigordus de S. Dionysii reliquiis numquam ante tempus, de quo loquitur, extra S. Dionysii janum pro imminente quopiam periculo amolendo delatis ait, veritati omnino consonum apparet. Certe nihil, quo id pro falso habeam, apud scriptores antiquos occurrit.

52 Verum etsi id ita sit, certeque etiam Sanctorum nostrorum corpora seu calamitatis publicae pellendae seu alterius cujuscumque rei causa haud frequenter extra San-dionysianum oppidum devecta fuisse legantur, frequentissime tamen, vel regis vel regni utilitate id exigente, e conditoriis suis extracta populi que venerationi in San-dionysiana ecclesia fuerunt exposita. Imo cum anno 1335 periculosissime primogenitus Philippi VI, Francorum regis, filius Joannes Taverniaci

AUCTORE
C. B.
Parisiosque
etiam deinde
cum ibi regis
filius

medicis

anno 1191
gravissime
agrotaret, de-
vecta

ac sapissime,
Taverniacum
etiam, cum
ibi anno 1335
Philippi VI
filius

DUCTORE
C. B.

vernaci decumberet, S. Dionysii, non quidem corpus, sed digitus saltem eo fuit delatus. Ac postremum quidem hoc docet nos Chronici, per Guillelmum Nangium conscripti, continuator, apud Dacherium Spicilegii tom. xi, pag. 764 et seq. sic scribens: Hoc eodem anno (1335 scilicet) circa medium Junii dominum Johannem, primogenitum, immo tunc unigenitum, Philippi regis Franciæ, Normanniæ ducem gravis et valde periculosa infirmitas arripuit; nam, ut asserabant medici, non solum quotidiano typo per quatuordecim dies continuos laboravit, verum etiam plures accessus febris tertianæ sustinuit: et, cum a medicis omnino desperaretur de eo et humanum solatium deficeret, rex et regina ad divinum auxilium confugerunt, mittentes ad omnes ecclesias cathedrales et ad omnia collegia tam mendicantium, quam non mendicantium, quibus tunc mitti potuit, prædicatores ad exhortandum populum, rogantes omnes humiliter, quatinus processiones devotas facerent, et divinas aures lacrymis et orationibus sollicitarent, quatinus filio suo, regni hæredi, in tanta necessitate subveniret Divina Misericordia.

B
periculose
decumberet,
Dionysii di-
gito delato,
conditoriis
suis,
*cum

53 Nam rex tantum de misericordia Dei et de ejus auxilio precibus Sanctorum et bonarum personarum confidebat, quod pluries dixit reginæ et aliquibus aliis, quod si dux prædictus eorum filius mortuus esset, non cito eum sepelire, sperans firmiter quod Deus eum a morte resuscitaret. Unde factum est, quod * a clero et populo, et maxime a canonicis ecclesiæ cathedralis beate Mariæ de Parisius, et ab omnibus collegiis ejusdem civitatis, nec non et a conventu sancti Dionysii ter nudis predibus delatis ad Taverniacum, ubi erat infirmus, sacrosanctis reliquiis, clavo scilicet et corona Domini, cum digito sancti Dionysii, quæ ibi fere per quindecim die remanserunt, processiones solemnes et devotæ factæ fuissent, prædictus infirmus convaluit et sanatus est. Ita hæc illi. Quod modo ad alterum, quod de Sanctorum nostrorum corporibus et conditoriis suis, vel regis vel regni utilitate id poscente, sæpissime extractis populi que venerationi expositis, supra asserui, spectat, veritati id esse consonum, e Gallicanis historicis passim obviis constat. Rigordus, ut reliquos præteream, apud Chesneum Scriptorum Galliæ tom. 5, pag. 34 sic scribit: Eodem anno (1191 nimirum) octavo Kalendas Septembris consilio domini G. Remensis archiepiscopi et Adeliæ reginæ et omnium episcoporum corona an corpora beatissimorum Martyrum Dionysii, Rustici et Eleutherii cum purissimis vasis argenteis, in quibus diligentissime sigillata continebantur, sunt extracta et super altare posita. Factum id tum fuit, ut sancti nostri Philippo Augusto, Francorum regi, in Terra sancta adhuc versanti, ibique adversus infideles bellum gerenti, divinum favorem potenti suo patrocínio conciliarent.

C
* an corpora

54 Nec tum tantum, sed et sæpissime alias, ac præcipue quidem, cum vel ad bella Francorum reges procederent, vel periculosis morbis decumberent, S. Dionysii Sociorumque ejus corpora, ut Deum hi principibus illis sua redderent intercessione propitium, eodem honore fuerunt affecta. Reges omnes et singulos, sub quibus factum id fuit, in medium hic, quod res foret longioris negotii, haud adduco. Verum, etsi res ita habeat, hincque etiam a causis, ob quas subinde sacra Sanctorum nostrorum ipsana e conditoriis suis extracta venerationique publicæ

quod et, S.
Ludovico
periculosis-
sime,

fuerint exposita, speciatim recensendis abstineam, facere tamen non possum, quin saltem, qua ratione sub S. Ludovico, Francorum rege, factum id etiam fuerit, exponam. Hic anno 1244 in gravissimum morbum inciderat, cumque maximum esset, ne eo ex obiret, periculum, ad Blanchæ reginæ, matris ejus, petitionem Sanctorum nostrorum corpora e conditoriis suis extracta publicæque venerationi fuere exposita. Docet id nos apud Chesneum tom. 5 Franciæ Scriptorum pag. 341 et seq. in S. Ludovici Gestis Guillelmus Nangius seu de Nangiaco. Verba omnia, quibus id facit, utul proluxa, vel idcirco hæc transcribo, quod ad Sanctorum nostrorum gloriam quam maxime conducant. Sic habent: Tandem quia regis (S. Ludovici) ægritudo adeo gravis erat, ut medici desperarent de ipso, rex et serenissima mater ejus domina Blancha regina petierunt Odonem, abbatem ecclesiæ macharii Dionysii, ut sacratissima corpora Dionysii, Rustici et Eleutherii, quorum patrocínio tota gaudet regio, regni stat potentia, de crypta, in qua quiescebant, ut suis precibus regi sanitatem impetrent a Domino, tollere et elevari facere non differret.

55 Rex siquidem post Dominum et sacratissimam Virginem Matrem ejus, in ipsis, utpote in suis et regni sui advocatis et protecto-ribus, et confidentius sperabat, nec immerito. Quid enim posset Dominum beato Dionysio denegare, qui eidem in carcere propter fidem Catholicam retruso dixerat: « Dilectio et beniguitas, quam habes, semper pro quibuscumque que petieris, impetrabit. » Tunc Odo Clementis, abbas prædictæ ecclesiæ, regis devotionem erga beatum Dionysium considerans, ipsius petitioni annuens, die Jovis proxima ante festum Dominicæ Nativitatis ad suam ecclesiam properavit. Quam illico cereis circumquaque positus, quemadmodum in præcipuis solemnitatibus fieri solet, ut in crastino ad tam sanctas removendas reliquias devotio astantium et animi ad Deum excitarentur, et ut ipsis Martyribus congruus honor dignanter exhiberetur, pretiosissimis jussit palliis adornari. Sed dum ista in prædicta ecclesia die Jovis ante Nativitatem Domini parabantur, auditum fuit Parisius, quod pro salute regis beatorum corpora Martyrum, quæ numquam nisi solummodo pro salute regis Franciæ, vel regni sui periculo, de loco suo extrahuntur, essent in crastino extrahenda et ad processionem deportanda. Unde accurrit in crastino utriusque sexus virorum ac mulierum ad tam sanctum spectaculum copiosa multitudo. Sed et tam clerici quam laici ruebant catervatim, gloriosos Martyres cernere cupientes.

56 Sic igitur abstantibus reverendis Patribus Carolo Noviomensi et Petro Meldensi episcopis ac Odone cujusdam ecclesiæ sancti Dionysii abbate aliisque personis gloriosis quamplurimis et honestis, die veneris ante festum Dominicæ Nativitatis, facta oratione, levata fuerunt et extracta illa pretiosissima corpora de crypta, quæ subtus pyramides est aureas, ubi in capsulis electricis longo tempore quieverant diligentissime sigillata et super altare ipsorum Martyrum pretiosissimis palliis decoratum collocata. Deinde processione preparata, quæ facta fuit nudis pedibus, suspiriis, singultibus et lacrymis plus, quam psalmis ad Dominum resonantibus, fuerunt ad processionem ob regis salutem, quam idem rex sibi sperabat per dictos Martyres impetrari,

E
uti hic nar-
ratur, Ponti-
saxæ decum-
bente,

est factum,
extracta pu-
bliceque ve-
nerationi fu-
ere exposita.

A petrari, per claustrum et ecclesiam deportata. Nec fuit rex fraudatus a desiderio suo. Nam ex quo sancti Martyres ad aures benigni Jesu pulsaverunt, visitavit ipsum Dominus recordatus misericordiae suae. Et ex illa hora, qua corpora sacrosancta gloriosorum Martyrum Dionysii, Rustici et Eleutherii ad processionem deportata sunt, paulatim aegritudine regis decrescente, coepit rex melius se habere. Cujus sanitas in brevi totaliter subsecuta corda Francorum et omnium fidelium exultatione laetitia quamplurimum hilaravit. *Relationi huic Nangius praemisera, Innocentium IV anno 1244 in Galliam advenisse, ac paulo antequam Lugdunum attigisset. Ludovicum regem mense Decembri, die sabbathi ante festum S. Luciae virginis in morbum modo relatum incidisse; ut et hic et regis abs hoc sanatio anno illo indubie eenerit. Ceterum, etsi quidem reges omnes, sub quibus, et causas singulas, ob quas Sanctorum nostrorum corpora saepissime etiam alias econditoris suis fuere extracta, brevitatis causa, ut jam dixi, hic non recenseam, quicumque tamen id, quod ita silentio involvo, scire expetet, is abunde, unde desiderium suum expleat, in San-dionysiana Felibiani Historia et in San-dionysianis Doubleti Antiquitatibus inveniet.*

CAPUT IV.

Quaenam potissimum S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii reliquiarum communicatio facta sit, factave saltem contentatur.

S. Dionysii Sociorumque ejus reliquiae, quae ante seculum vi cum ecclesia Rambasciensi.

Fuisse jam inde ante seculum vi quamplurimum reliquiarum S. Dionysii partem cum Rambasciensi diocesis Turonensis ecclesia communicatam, e S. Perpetui, quod in Commentario, Actis modo editis praevio, num. 222 laudavimus, testamento habetur compertum. Per hoc enim, uti ex ibidem allegatis palam est, sanctus ille Turonensis archiepiscopus, anno 490 vita functus, sacrae isti aedi crucem... argenteam, in cujus manubrio erat reliquia de... S. Dionysio, legavit. Verum unde, quandonam et qua ratione hanc reliquiarum S. Dionysii seu partem seu particulam S. Perpetuus acceperat? Id plane in obscuro est, uti etiam quale ac quantum sacrum istud pignus extiterit. Nec pariter, an vel ante, vel post S. Perpetui aetatem, Christiana aera ad seculum octavum medium nondum protracta, cum quoquam adhuc S. Dionysii sociorumque ejus reliquiae fuerint communicatae, edicendo sum. Verum ter id deinde eo, quod inter annum 750 et annum 800 intercessit, temporis spatium factum fuisse, litteris mandatum invenio. Ac id quidem favoris, uti ex Hilduini seu alterius cujuscumque San-dionysiani monachi verbis, huc jam in hac Appendice num. 5 e Surio transcriptis intelligitur, S. Stephano II Papae, sanitati per S. Dionysii patrocinium restituto Romanique deinde e Gallis revertenti, anno 754 obvenit.

58 Verum quaenam fuit illa reliquiarum S. Dionysii pars, quam tum secum, ut Hilduinus alterve, quicumque demum is sit, San-dionysianus monachus iisdem jam supra recitatis verbis ait, sanctus ille Pontifex Romae e Gallis tulit? Id scriptor seu Hilduinus seu alter, qui modo propositam de delatis a S. Stephano II Papa S. Dionysii Romam reliquiis notitiam praebet, non expressit; verum Rigordus in Philippici Augusti Gestis, in quintum Galliae Scriptorum tomum a Chesneo illatis, ad quintum principis istius annum de S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii corporum detectione, infra a nobis adhuc memoranda, sermonem instituens, sic scribit: Facta... oratione, alata sunt tria vasa argentea, S. Dionysii, Rustici et Eleutherii, coram omni populo, diligentissime sigillata; et, aperto vase beati martyris Dionysii, totum corpus ipsius eum capite inventum est, exceptis duobus ossibus de collo, quae sunt in ecclesia Vergiacensi, et osse quodam de brachio, quod Stephanus Papa tertius (imo, ut ex Pagio in Criticis ad annum 752, num. 13 facile colliges, secundus) secum ad Romanam portavit ecclesiam, et posuit in ecclesia, que hodie schola Graecorum vocatur. Reliquiarum itaque pars, quam a San-dionysianis monachis S. Stephanus Papa II accepit secumque Romam detulit, os quoddam ex iis, quae brachii structuram ingrediuntur, extiterit, si modo Rigordus, aut scriptor alter, qui verba jam data una cum nonnullis adhuc aliis Rigordo, ut Lanoius suspicatur, supposuit seu in Rigordo, textum intrusit, vera hic memoret. Ast Rigordus non citius, quam seculo XII jam senescente sequentisque initio floruit, ac proin a jam memorata quidem, utpote, ut infra videbimus, anno 1053 facta, reliquiarum detectione sesqui circiter seculo, a tempore vero, quo haec anno, ut dictum, 754 cum Stephano fuere communicatae, quadringentis, et quod excurrit, annis vixit remotus.

AUCTORS C. B. seculo VIII cum Stephano II Papa.

59 Porro cum id ita sit, Rigordus vel alius, qui forsitan, quae dici, verba huic affinxit seu in ejus textum intrusit, haud satis fortassis, quaenam vel e dionysianis, cum anno 1053 detectum id fuit, corporis ossibus reperia haud fuerint, vel quodnam horum Stephano anno 754 fuisset impertitum, habuerit perspectum. Sed rei hujus lectorem modo monuisse contentus, inceptum de facta S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii reliquiarum communicatione prosequor sermonem. Doubletus in Antiquitatibus San-dionysianis lib. I, cap. 18 et 27 narrat, Berthualdum ducem, praedivitem sub Offa, Merciorum in Anglia rege, principem, audita sanationum ac miraculorum, quae ad S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii in Francia tumulum continuo fiebant, per celebri fama, eo pariter, ut morbo gravissimo diutissime jam conflictatus sanitatem potentissima illorum apud Deum intercessione impetraret, sese contulisse, cumque paucis dumtaxat ad Sanctorum monumentum moratus diebus voti factus esset compos, San-dionysianos monachos, quo virum illustrem ad S. Dionysii cultum in Angliam introducendum impellerent, aliquot ei Dionysii Sociorumque ejus, in quos etiam hic, diversis in grati animi tesseram San-dionysiano in Francia monasterio factis donationibus, munitum sese exhibuit, reliquias seu ossa impertisse. Sane, Berthualdum

itemque, quod tamen ex iis

ACTORES
C. B.

Berthualdum hic memoratum ad Sanctorum nostrorum tumultum sanitatem sub seculi VIII finem recuperasse, seque sua in San-dionysianum Franciæ monasterium munificentia comprobasse erga Sanctos gratum, fidem faciunt verba, ex Offæ Merciorum in Anglia regis, quæ anno 790 data notatur, charta num. 34 huc transcripta. Verum, ut tum duci isti aliquot Sanctorum nostrorum reliquias seu ossa impertita fuisse credam, sola mihi, doni hujus mentionem etiam charta illa non faciente, haud quaquam sufficit Doubleti auctoritas.

quæ hic ad-
ducuntur,

60 Hic quidem scriptor in dictis suis San-dionysianis Antiquitatibus lib. 3, cap. 6 exhibet etiam chartam, præfati Berthualdi ducis nomine inscriptam, in qua sequentia isthæc una cum nonnullis aliis, huc idcirco, quod ad institutum nostrum haud faciant, haud transcribendis, leguntur verba: Ego Berthualdus dux justo Dei judicio cecidi in infirmitatem, de qua medicorum nemo me sanare poterat. Audivi autem in Gallias apud monasterium sanctorum martyrum Dionysii, Rustici et Eleutherii, cui præest venerabilis abba Folcradus, per eosdem Sanctos virtutes multas fieri, et petens a Domino Carolo imperatore transitum, veni illuc. Ubi cum diebus ammodum paucis æger ad eorumdem memoriam decubissem, miseratione Domini et deprecatione eorumdem Martyrum plenissime sanatus sum. Vovi autem votum Domino et Sanctis illis, et de eorum sanctis reliquiis impetrata patrocinia mecum detuli et in eorum nomine ecclesiam edificavi in sede mea in villa vocabulo Ridrefelda, quæ a progenitoribus meis jure hereditario mihi relicta fuerat. Verum, etsi Felibianus chartæ, anno 790 datæ, qua Offa, Merciorum rex, donationem, monasterio San-dionysiano a Berthualdo duce factam, confirmavit, in San-dionysiana sua Historia pag. 62 meminert, nul-

B lam tamen uspiam S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii, quas hic a San-dionysianis monachis acceperit, reliquiarum mentionem facit. Nec, etsi dictam Offæ regis chartam inter documenta, ad ejusdem suæ San-dionysianæ Historiæ calcem adjecta, integram recenseat, locum uspiam hæc inter chartæ, Berthualdi ducis nomine apud Doubletum loco mox cit. inscriptæ, attribuit.

C
haud certum
apparet,
Berthualdo
duce,

61 Et sane haud immerito hoc agendi modo est usus. Spuria enim illa est ac Berthualdo duci falso supposita. Atque hoc quidem vel ex eo liquet, quod, quamvis anno 795 data notetur, certeque, utpote qua dentur, quæ præfata Offæ charta, anno 790 signata, confirmantur, aut ipsomet hoc anno aut etiam ante hunc, si data unquam fuit, data esset debuisset, Carolum Magnum tamen, tum tantummodo adhuc regem, nec ante annum 800 imperatorem coronatum, imperatoris nomine distinguat. Ad hæc in illa Berthualdi nomine inscripta annoque, ut dictum, 795 notata charta sub initium (verba ejus jam mox huc transcripta videsis) significatur, tum adhuc, cum daretur, Fulradum, seu, uti in ea vocatur, Folcradum, qui, quemadmodum abbatum San-dionysianorum catalogi ac imprimis is, quem San-dionysianæ suæ Historiæ Felibianus præfavit, passim docent, anno 784 jam obierat, in vivis adhuc superstitem ac San-dionysiani monasterii existisse abbatem. Plura non addo: Jam dicta, ni fallor, satis superque, supposititiamesse, de qua hic agimus, chartam, evincunt. Verum, etsi id ita sit, fuisse nihilominus a San-dionysianis mo-

nachis Sanctorum nostrorum reliquias cum Berthualdo duce, uti in illa indicatur, communicatas, haud difficulter inducerem in animum, modo hunc Ridrefeldæ, ubi sedem habere solebat, in illorum honorem monasterium, ut Doubletus loco cit. ait, aut saltem, ut recitatis præfata chartæ verbis asseritur, ecclesiam edificasse, alicunde constaret; ast, cum res secus habeat, videaturque adeo, an aliquot Sanctorum nostrorum ossa Berthualdo duci a San-dionysianis monachis fuerint impertita, ob omnia jam dicta incertum, ad aliud modo, quod certum est, progredior.

62 In S. Dionysii Miraculis, Sæc. III Benedict. part. II insertis, supraque sæpissime laudatis lib. I, cap. 21 sequentia hæc subministratur verba: Bosulfus, ipsius abbatis clericus, reliquias beati Dionysii secum in Italiam quondam tulit, et, constructa ecclesia in honorem ejusdem præclarissimi Martyris et de sua hereditate ditata, eas posuit in ea fidelibus profuturas; ac deinde subjungitur miraculum, in Italia ad reliquiarum S. Dionysii, cum eo hasce Bosulfus hic memoratus jam detulerat, presentiam, eodem Bosulfo interveniente, factum; cum id autem miraculis, sub Farulfo, San-dionysiano abbate, E patrat, in dicta de Miraculis Dionysianis lubricatione accenseatur, consecrarium fit, ut hic haud dubie existiterit ille ipse San-dionysianus abbas, a cujus clerico, id est, ni fallar, scriba, seu San-dionysiano, qui eidem abbati a secretis erat, monacho S. Dionysii reliquias in Italiam fuisse delatas, prociame huc transcriptis verbis docemur. Atque hinc modo ulterius consequitur. ut, cum Farulfo ab anno circiter 792 ad annum usque 806 monasterio San-dionysiano præfuerit abbas, reliquæ ille, quas unum alterumve corporis Dionysiani seu os se ossiculum fuisse reor, verosimillime sub seculi VIII finem, aut certe sub sequentis initium fuerint et cum Bosulfo communicatæ et ab eo in Italiam delatæ ac in ecclesia, quam ibi in Dionysii honorem extruxerat, locatæ. Porro haud diu admodum post facta est et altera S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii reliquiarum communicatio. Docet id nos Adrealdus, Floriacensis monachus, in S. Benedicti Miraculis, operi nostro ad XXI Martii diem insertis supraque a nobis num. 13 adhuc laudatis.

et cum hic
memorato
Bosulfo,

63 Ibi enim lib. I, cap. 3 sic scribit: Boso seculo nono cum Bosone, Floriacensi abbate, abbas (Floriacensis nimirum) monasterii sancti confessoris Benedicti palatium evocatus adierat, unde regrediens, transitum per monasterium S. Dionysii congruum habuit. Proinde divertens ad præfatum cænobium, cum Hilduino reverendo abbate colloquium habuit familiare, interque familiaritatis colloquia reliquias ab eo sanctorum Martyrum expetiit, Dionysii scilicet, Rustici et Eleutherii atque Sebastiani. Cujus precibus nobilissimus abbas libentissime annuens, quod petebatur sub ea conditione præstitit, ut quotannis adveniente natalitio eorumdem Martyrum celeberrima apud nos ipsorum festivitas more monastico haberetur. Susceptis gratantissime Boso abbas Sanctorum pignoribus, lætus ad propria regreditur; cum autem, qui hic memoratur, Hilduinus ab anno circiter 814 usque ad annum circiter 842 San-dionysiano monasterio abbas præfuerit, id haud dubie, quod de Sanctorum nostrorum reliquiis Bosoni, Floriacensi abbati, per illum donatis, his refertur, seculo IX, media sui parte nondum elapso, ac proin haud diu post S. Dionysii reliquias cum Bosulfo communicatas

A *communicatas evenerit. Verum, quæres forsân modo, quo determinato seculi hujus anno id factum? Sausseyus in ecclesiæ Aurelianensis Annalibus pag. 232, rem ad annum circiter Christi 820 refert. Ast rectene an secus, præ antiquorum, quæ scriptori isti adstipulentur, monumentorum penuria pro certo asseverare haud queo, uti nec quæ qualesce, tum Bosoni impertitæ S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii fuerint reliquæ, licet interim et sacris aliquot horum ossibus verosimillime, ni fallor, constiterint.*

pariterque
forsân cum
Vergiacensi

64 *At vero quid tandem modo de duobus e S. Dionysii collo ossibus, quæ ætate sua in ecclesiâ Vergiacensi fuisse adhuc asservata, Rigordus supra huc transcriptis verbis innuit, dicendum? Fuerintne forsân et illa ædi huic sacre, San-dionysianam abbatiam seculo IX jam moderante Hilduino, concessa? Id certe, nisi forte, quod lamen haud puto, ad tempus, seculo IX antèrius, referendum sit, eo temporis spatio, quod inter seculi hujus initium et seculum XI, media sui parte jam elapsam intercessit mediùm, factum esse necesse est, si, cum ad Ratisponenses confutandos, quod ex infra dicendis anno 1053 factum,*

B *detectum seu e scrinio, in quo jacebat, Dionysianum, seu verum seu vero substitutum, corpus fuit extractum, duo dicta ossa inventa in hoc haud fuisse, Rigordus loco supra cit. recte scribat. Verum antene, an post annum 890, quo circiter San-dionysianis monachis furto fuisse surreptum sacrum illud pignus, Ratisponenses contendunt, duo hujus a Rigordo memorata ossa Vergiacensi ecclesiæ fuisse collata? In æde isthac sacra existisse illa adhuc ætate sua, nec in S. Dionysii corpore, cum id anno 1053 fuit detectum, inventa fuisse, Rigordus dumtaxat docet; cum autem tam hoc, quam illud, sive ante, sive post dictum annum 890 Vergiacensi ecclesiæ fuerint donata, veritati possit esse consonum, Rigordus sane, ut id progressu potius, quam subsequente hunc annum tempore factum statuamus, minime nos cogit.*

ecclesiâ com-
munitatæ
fuerunt,

65 *Nec quidquam etiam, quod facere id suadeat, litteris alibi mandatum, quantalibet facta indagine, invenire quivi; quod si tamen S. Dionysii corpus, ut Ratisponenses contendunt, fuerit reipsa vel anno 890 vel haud diu post San-dionysianis monachis furto surreptum, duoque Dionysii, quæ Rigordi ætate in Vergiacensi ecclesiâ exstabant, ossa genuinæ corporis Dionysiani partes existierint, haud dubie isthac ecclesiæ isti, priusquam furtum illud committeretur, fuerint concessa, aut certe de Dionysii corpore detracta separatimque, donec eidem ecclesiæ darentur, pedes San-dionysianos monachos servata. Alterutrum enim ni tum factum in dicta hypothesi fuisset, impertita dictæ Vergiacensi ecclesiæ a monachis Dionysianis ossa, non corporis Dionysiani, sed alterius huic post substituti, partes existissent, ut consideranti patescet. Ceterum, locumne vere habuerit assertum a Ratisponensibus corporis Dionysiani furtum, in Appendice proxime sequenti, ut jam plus semel dictum, examiniaturi, quibusnam præsertim cum locis sacris seu personis post tempus, quo id commissum voluit, Sanctorum nostrorum reliquæ ac præcipue corporis Dionysiani seu veri. seu alterius, quod vero fuisset substitutum, partes communicatæ fuisse narrentur, exponere pergamus.*

66 *Witkindus, Corbeix Novæ monachus, qui res quamplurimas, seculo X potissimum, quo Octobris Tomus IV.*

floruit, gestas, tribus scriptis Annalium libris est complexus, lib. I apud Meibomium Junio-rem Rerum Germanicarum tom. I, pag. 638 ita prodit memoriæ: Quando vero rex (Germaniæ Henricus, cognomento Auceps) Rhenum transierat ad dilatandum super Lotharios imperium suum, occurrit ei legatus Caroli (cognomento simplicis, Francorum regis) et, salutato eo verbis humilimis: "Dominus meus", inquit, "Carolus, regia quondam potestate praditus, modo privatus, misit me ad te, demandans, quia nihil ei, ab inimicis circumvento, ju-cundius, nihil dulcius esse potest, quam de tui magnifici profectus gloria aliquid audire, fama virtutum tuarum consolari; et hoc tibi "signum fidei et veritatis transmisit"; Protulitque de sinu manum preciosi martyris Dionysii, auro gemmisque inclusam", hoc, inquit, "habeto pignus federis perpetui et amoris vicarii. Hanc partem unci solatii Francorum, Galliam inhabitantium, postquam nos deseruit "insignis martyr Vitus ad nostram perniciem, vestramque perpetuam pacem Saxoniam visitavit, communicare tecum maluit. Neque enim, postquam translatum est corpus a nobis, civilia vel externa cessavere bella: eodem quippe anno "(S. Viti martyris e Gallia ad Corbeiam novam seu Saxoniam translatio anno 836, uti in Operis nostri tom. 2 Junii pag. 1033 videre licet, fuit peracta, eodemque anno, ut Annalistæ Fuldensis et Bertinianus testantur, Normanni in Gallias irrupere) "Dani et Northmanni regionem nostram "(Galliam) "invaserunt. Rex autem, munus divinum cum omni gratiarum actione suscipiens, prosternitur reliquiis sanctis et deosculans eas, summa veneratione veneratus est.

AUCTOR
C. B.
post etiam,
nindrum,
ut hic

67 *Carolus Simplex, Francorum rex, de quo hic sermo, potestate regia non prius fuit penitus exutus, quam cum post commissum apud Suesiones anno 923 prælium, quo, quambis occiso etiam, quem contra eum Rebelles in regem assumpserant, Roberto duce, terga vertere fuerat compulsus, turpissima Heriberti, Veromanduorum comitis, proditione ac perfidia detentus, castroque Theodorici eodem anno 923 jam fuisset inclusus. Porro cum id, uti ex iis, quæ Frodoardi apud Chesneum tom. 2 Gallix scriptorum Chronicon ad annum 920 et tres seqq. suppeditat, fas est colligere, sic habeat, ac præterea, ad Henricum Aucupem legationem, modo recitatis Witkindi verbis memoratam, a Carolo Simplice, carceri jam incluso, missam fuisse, Diltmarus, Merseburgensis seculo XI episcopus, in Chron. lib. I diserte tradat, consecrarium fit, ut certe, quod de Dionysii manu, per legationem illam ad Henricum Aucupem delata, Wisikindus proxime huc transcriptis verbis refert, ante dictum annum 923 haud evenerit; cum id autem tunc, cum Henricus Auceps, capto jam per Heribertum comitem Carolo Simplice, imperii sui dilatandi causa Rhenum trajecisset, factum esse, Witkindus iisdem jam datis verbis etiam scribat, consecrarium ulterius fit, ut is princeps, utpote qui eodem consilio, uti e laudato Frodoardi Chronico constat, sub ejusdem anni 923 finem iterumque deinde anno 925 fluvium illum trajecerit, præcelsus illud manus S. Dionysii munus altero e binis hisce annis a Carolo Simplice acceperit, etsi interim hocne potius, an illo id factum, determinare haud possim.*

ostenditur,
cum Henrico
Auceps, Ger-
mania rege,

AUCTOR
C. B.
cum S. Gerardo, Broniensis abbate,

68 Ceterum, etsi aurea illa S. Dionysiimanus, quam altero e duobus jam dictis annis ad Henricum Aucupem Carolus Simplex misit, verosimiliter ex infra dicendis genuina corporis S. Dionysii pars exstiterit, hinc tamen reipsa e Gallia in Germaniam anno circiter 890, ut Ratisponenses contendunt, non fuisse delatum S. Dionysii corpus, haud recte intuleris. Res ex infra dicendis de controversia, qua de hoc sese inter Sandionysiani et Ratisponenses S. Emmerami monachi disceptant, patescet. En aliud modo reliquiarum S. Dionysii genus, quod, quamvis certe corporis ejus pars haud sit, genuinis tamen accensetur Sancti reliquiis. S. Gerardus, Broniensis abbas, de quo apud nos tom. 1 Octobris modo actum, aliquot jam annis in Sandionysiano Franciæ monasterio monachum professus, inde sub annum 928 aut seq., quemadmodum ibidem in Comment. Sancti hujus Actis prævio § IV et VI docuimus, in Belgium patriam suam rediit, non paucis, quas desiderarat, Sanctorum reliquiis a Sandionysianis monachis dilatus; exstitit autem has inter altare portatile, quo quondam S. Dionysius, Parisiensium apostolus ac martyr, cum sacris operaretur, usus esse ferebatur. Mabillonius Sæc. v Benedict. Vitæ S. Gerardi Appendicem, in qua de altari isto portatili potissimum agitur, subjecit, eandemque in nostro proccime laudato Comment. integrum etiam num. 72 et seq. studiosus lector inveniet.

cum S. Bernwardo, Hildesimensi episcopo,

69 In ea porro supra a nobis in Com., Sanctorum nostrorum Actis prævio, num. 144 et 146 memorata, qui Christus S. Dionysio, carceri jam incluso Sacrisque in dicto altari portatili ibidem operanti, sese spectandum dederit, apparitio refertur; verum, cum Appendicis illius author, utpote non alius quam qui S. Gerardi Vitam litteris mandavit, seculo demum XI floruerit, recentior certe est, quam ut suis de apparitione illa dictis fidem queat facere indubitatum. Ceterum, altare portatile, quod S. Gerardo dedere Sandionysiani monachi, fuisse re ipsa illud, quo usus quondam fuisset S. Dionysius, verosimillime sola e traditione habuerint perspectum, eritque forsitan nonnemo, qui, an hæc sat vera ac genuina exstiterit, dubitandum, existimet. De re quisque, quod visum fuerit, statuat. Institutum nostrum prosequamur. S. Bernwardus, Hildesimensis seu Hildesheimensis seculo XI episcopus, sub seculi hujus initium celebriora Galliarum loca sacra visitans, varias ibidem variorum Sanctorum ac nominatim SS. Dionysii, Rustici et Eleutherii reliquias impetravit, easque Hildesium reversus veneratione condigna servandas locavit. Ita scilicet in sancti hujus Hildesimensis episcopi Vita, Sæc. VI Benedict. part. I inserta, Tangmarus presbyter, Sancto æqualis, pag. 223 diserte tradit, ut res probationem aliam minime exigat; quo autem S. Bernwardus loco asportatas a se e Gallia, seu osseas, seu generis alterius, Sanctorum nostrorum reliquias servandas locavit, ex ecclesiastici, quo quotannis XX Novembris die Sanctus ille Hildesii colitur, Officii Lectione VI, utpote in qua Hildesimensis templum pluribus Sanctorum reliquiis, ex Italia et Gallia secum asportatis, dilasse asseratur, haud inepte, ut apparet, collegeris.

cum Helgaldus, Floriacensi monacho,

70 Helgaldus, Floriacensis sec. XI monachus, qui Roberti, Francorum ab anno 998 ad annum usque 1032 regis, vitæ Epitomen, apud Chesneum Hist. Franc. Script. tom. 4 insertam, conscripsit, memoriæ in hac ibidem pag. 75 prodit, qui,

cum Deo in monasterii sui fundo ædiculam sub S. Dionysii martyris invocatione edificasset, Parisios venerit, ibique ad regis Roberti commendationem varias Sanctorum ac imprimis SS. Dionysii, Rustici et Eleutherii reliquias impetravit. Ac is scriptor quidem primo, quæ ac quales reliquie illæ exstiterint, loco cit. exponit his verbis: De casula sancti Dionysii, dalmatica sancti Rustici, casula sancti Eleutherii, de vestimentis eorum sanguine aspersis, de carniis eorum pulvere, et funiculo triplici, quo fuit adstrictus Dionysius, martyr Domini pretiosus; ac deinde subjungit, reliquias illas Floriacum delatas, primaque Octobris die a Gauzino abbate summa cum veneratione susceptas, ac in æde sacra, iis destinata, fuisse locatas. Felibianus, qui, quod de Sanctorum nostrorum reliquiis cum Helgaldus monacho seu cum æde sacra, abs hoc Floriaci eastructa, hic dico, in Sandionysiana sua Historia pag. 120 pariter docet, id ad seculum XI, appositum in margine anno 1029, refert, nec ei hæc in re refragandum apparet. Porro post idem seculum XI ac proin post annum 890, quo circiter in Germaniam e Gallia fuisse avectum S. Dionysii corpus, Ratisponenses contendunt, genuinas Sanctorum nostrorum, præsertimque S. Dionysii reliquias communicatas secum fuisse, non paucæ præterea (reclene, an secus, studiosus lector, cum mature, quæ in Appendice, proccime hanc exceptura, dicentur, expenderit, pro arbitrio statuat) ecclesiæ existimant.

71 In Ms. Metropolitana ecclesiæ Pragensi, quod in penu nostra litteraria servatur, Martyrologio ad secundam Januarii diem (Operis nostri tom. I Januarii pag. 1084 videsis) reliquiarum omnium, quas Carolus IX, Romanorum imperator et Bohemiæ rex, magnis precibus in diversis mundi partibus obtinuit ecclesiæ Pragensi donavit, festum proprium, quotannis e Papæ Innocentii VI præcepto, ad ejusdem imperatoris postulationem dato, in diocesi Pragensi celebrandum, annuntiat, ac deinde reliquie illæ secundum dies, quibus Sancti, quorum sunt, fastis sacris estant inscripti, recensentur; ad IX autem Octobris diem, Sanctorum nostrorum in ecclesiasticis fastis memoriæ sacram, pauca hæc ibidem leguntur verba: S. Dionysii, Parisiorum Apostoli, Brachium. In SS. reliquiarum, quæ in Metropolitana Pragensi D. Viti ecclesia asservantur, Diario seu indice, quem eodem, quo mox dictum Mrl. nostrum, ordine digestum, Phosphoro septicorni seu suæ de Pragensi ecclesia lucubrationi, anno 1673 in lucem emissæ, Pessina inseruit, ad IX pariter Octobris diem S. Dionysii brachium, a Carolo IV imperatore ecclesiæ Pragensi datum, memoratur. Verum, præterquam quod ibi Dionysio perperam attribuitur Arcopagite titulus, brachium illud a dicto Carolo imperatore Parisiis obtentum, eique anno 1356 missum asseritur; postremum hoc autem a veritate apparet certo alienum. Etenim is princeps, Parisios primum sub anni 1377 finem, uti historici passim obvii docent, ad Carolum V, Francorum regem, se contulit, cumque ibidem per dies aliquot fuisset moratus, inde in Germaniam, a rege isthoc, ut Felibianus in sua abbatia Sandionysiana Historia pag. 289 scribit, sacris S. Dionysii, quas summo studio rogarat, reliquiis dilatus, sub anni 1378 initium est reversus.

72 Quod cum ita sit, dubitandum non videtur, quin Carolus IV imperator supra memoratum S. Dionysii brachium vel secum Parisiis Pragam

itemque cum metropolitana Pragensi,

F

ac cum multis aliis ecclesiis dicuntur communicata.

A *Fragam anno 1378 detulerit vel inde ad se missum eodem anno, quo nondum elapso obiit, accepit ecclesieque metropolitanae Pragensi donavit. Ceterum Sanctorum reliquias, quae in metropolitana Pragensi S. Viti ecclesia asservantur fideliumque venerationi exponuntur, S. Dionysii dens etiam a Pessina in dicto Diario aliisque Phosphori laudati locis accensetur. Ac ita quidem quantum ad insignem hanc eadem sacram res habet; quod autem ad alias ecclesias, quae, pariter secum, si non ante, saltem post seculum XI S. Dionysii reliquias communicatas fuisse, asseverant, jam spectat, eas omnes et singulas, quae ut plurimum minores dumtaxat ossium Dionysii Sociorumve ejus seu partes seu particulas sibi adscribunt, hic enumerari, necesse non est; praecipuas, quae minoribus hujusmodi S. Dionysii lipsanis gloriantur, novisse qui cupit, suum is desiderium, Rayssii Hieroglyphico Belgico pagg. 41, 189, 219, 504, et 445, itemque Gelenii Coloniaensi Sacra et Civili Magnitudine pagg. 437, 464, 501, 510 et 616 inspectis, utcumque poterit explere. Ego modo, nihil etiam iis, quae de S. Dionysii reliquis, cum Anna Austriaca, Ludovici XIII, Francorum regis, uxore, anno 1636 communicatis, Felibianus in sua San-dionysiana Historia pag. 465 refert, superaddens, ad antiquum, nondumque, ut apparet, penitus extinctum Parisiensium archiepiscopalis S. Mariae ecclesiae canonicorum cum San-dionysianis monachis de S. Dionysii capite dissidium orationem converto, idque, non quidem (neque enim tantae componendae liti par sum) dirimere, sed utcumque saltem, quantum per litteraria eo conducentia monumenta licebit, enotare modo adhuc, priusquam Appendici huic finem impono, cap. seq. aggredior.*

CAPUT V.

Parisenses archiepiscopalis S. Mariae ecclesiae canonici, penes se esse S. Dionysii caput, sibi contra idipsum vindicantibus Sanct-dionysianis monachis, contendunt.

*In Parisiensi cathedrali S. Mariae ecclesia S. Dionysii caput asservari, ejusdem ecclesiae canonici, uti ex hodierna Bailleti de Sanctorum nostrorum cultu Historia aliundeque praeterea intelligo, contendunt, ac porro jam ante annum 1191 contendere, uti e jam nunc subdendis patescet. Apud Chesneum tom. 5 Galliae Scriptorum pag. 34 in Philippo Augusti, Francorum regis, Gestis ita ad dictum annum loquitur Rigordus: Eodem anno, octavo Kalendas Septembris, consilio domini G. Remensis archiepiscopi et Adela reginae et omnium episcoporum, corona * beatissimorum martyrum Dionysii, Rustici et Eleutherii cum purissimis vasis argenteis, in quibus diligentissime sigillata continebantur, sunt extracta et super altare posita. . . . Sequenti vero festo beati Dionysii, aperto vase argenteo, in quo corpus sacratissimi*

martyris Dionysii continebatur, assistentibus venerabilibus episcopis Sylvanectensi et Meldensi, et Ala * Francorum regina, et multis abbatibus et viris religiosis, totum corpus ipsius cum capite, ut praediximus, est inventum; et, universis Dei fidelibus, qui de longinquis partibus orandi causa venerant, devotissime demonstratum.

74 Et ad removendum errorem Parisiensium, retento capite hieromartyris Dionysii, et in vase argenteo decenter collocato, corpora Sanctorum cum vasis suis sub altare in cripta marmorea, unde extracta fuerant, sunt devotissime reposita. Caput vero pro excitanda devotione fidelium per totum annum omnibus peregrinis est ostensum et in sequenti festo beati Dionysii cum corpore in vase suo repositum. *Guillelmus Nangius in Chronico apud Dacherium tom. XI Spicilegii pag. 467 ad eundem annum 1191 sic scribit: In cenobio sancti Dionysii in Francia extractum est caput pretiosi Dionysii Areopagita martyris de capsula, ubi cum corpore quiescebat, ad removendum errorem canonicorum Parisiensium, qui dicebant, caput praedicti Martyris se habere; positumque fuit illud caput sanctissimum in vase decenti argenteo, ut palam deinceps ad osculandum gentibus monstraretur: quod postmodum venerabilis Matthaeus abbas illius monasterii in alio vase aureo pretioso lapidibus et mirabili opere decorato a se constructo transferri fecit per manus venerandi in Christo Patris domini Simonis sanctae Caeciliae tunc presbyteri Cardinalis, qui postea Papa Martinus quartus appellatus est, praesente rege Franciae Philippo, filio regis sanctissimi Franciae Ludovici, sicut ad dictum cenobium accedentes vident moderno tempore universi.*

75 Ita haec hactenus chronographus laudatus; ut certe, in ecclesia sua asservari S. Dionysii caput, Parisenses S. Mariae canonici jam inde ante dictum annum 1191 contenderint. Verum rationes, quibus innixi id fecerint, nusquam litteris mandatas, diligentissima licet facta indagine, invenire quivi. Rigordus, seu alius monachus San-dionysianus anonymus, qui Philippo Augusti, Francorum regis, gesta alia, apud Chesneum tom. 5 Hist. Francorum Script. ad Philippidos, per Willelmum Britonem concinnatae calcem adjecta, conscripsit, ibidem pag. 258, *iusdem fere, quae proxime ea Rigordo huc transcripsi, suppeditatis verbis, mox subjungit: Est autem Parisiensium error intolerabilis, salva ipsorum, juxta quod decet, reverentia, quod istius sanctissimi Dionysii caput, quod alias, ut superius dictum est et ostensum, in praefato suo scriptorio, praesentibus multis dignitatis magnae personis cum suo sacro corpore est inventum, apud nos * habeatur, cum tamen ex ejusdem Sancti Passione luculenter appareat, caput proprium post decollationem ad vicum, qui olim Catulliacus, nunc vero sanctus Dionysius dicitur, angelico ductus regimine detulisse, nullumque rationabilem vel legitimum allegare possint titulum, quo dici possit, quod idem sanctum caput iterum Parisius sit translatum: etiamque de quibusdam ossibus sancti Dionysii alibi, ut superius dictum est, translatis bene scriptum legimus; de hac autem mendosa capitis apud ipsos translatione nihil scriptum penitus invenimus, praesertim cum et ipsi Parisenses non decollati hominis caput, sed caesariei testam cujusdam*

AUCTORE
C. B.

* Adela

contendant,
ac porro jam
ante annum
1191

E

contendere
Parisenses
ecclesia S.
Mariae cano-
nici;

* supple non

accione
C. B.
etsi autem id
sine ratione
fecisse
* an que?

jusdam hominis decapitati illam posteriorem tantum partem populis confluentibus ostendant.

76 In hac certe factis et verbis et picturis obviantes eis, qui * de S. Dionysii Passione non solum ipsi, sed et universæ Gallicanæ legunt et cantat ecclesiæ, scilicet ejusdem sanctum martyrem non decapitatum ipsum, quin potius decollatum, siquidem in ejusdem sancti Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii Passione continetur, quod post nimia tormenta ad decollationem sunt flectere genua jussi, et iterum uno eodem momento, hebetatis securibus, secundum principis præceptum decollati sunt. Quomodo autem quis decollatus dicitur, nisi caput a corpore per collum penitus abscedatur *? Sane, etsi quidem non eo, qui hic proponitur, sed altero, qui in jam editis Sanctorum nostrorum Actis adstruitur, modo Catulliacum seu potius ad Catalacensem, ubi modo San-dionysianum oppidum cernitur, vicum fuerit delatum S. Dionysii corpus, id tamen totum ac proin etiam S. Dionysii caput statim ab hujus passione ibidem exstitisse, palam est ex iis, quæ in Comment.,

* an abscedatur?

B Actis jam editis prævio, § x et seq. disputata sunt. Quod si ergo, fuisse inde insignem illam Dionysiani corporis partem ad cathedralem suam ecclesiam ante dictum annum 1191 translata, Parisienses, seu qui per Parisienses hic designantur, cathedralis apud hosce ecclesiæ S. Mariæ canonici, nulla omnino ratione seu, ut proxime recitatis verbis aperte declaratur, nullo omnino legitimo titulo probarint, enimvero haud satis intelligo, qui hi, id tum fuisse factum, aut sibi ipsis potuerint aut aliis reddere persuasum. At vero, non titulo qualicumque etiam, sed tali dumtaxat, qui legitimus esset, Parisienses canonicos ad probandam capitis S. Dionysii ad se translationem destitutos fuisse, Rigordus seu scriptor alius, qui, quæ jam dedi, verba in litteras conjecit, seu clare iis, insinuare videtur.

haud videtur, quam plurimos tamen sibi aduersantes

77 Quid si ergo titulus seu ratio, qua ducti, translatum ad se esse S. Dionysii caput, asseruere, San-dionysianis quidem monachis illegitima ac invalida, dictis vero canonicis legitima ac valida sit visa? Ita sane rem habuisse, vel idcirco induco in animum, quod atquin, non solum dicti canonici, sed et plurimi, qui eis assensere, malæ fidei, quod temere haud faciendum, forent insimulandi. Verum, utcumque etiam forsitan valida exstiterit ratio, qua canonici Parisienses impulsivi, quod dicit, contenderunt, iis tamen non tantum, cum sub seculi XII finem facere id cœperunt, a San-dionysianis monachis, sed et postea etiam ab aliis contradictum illa in re fuisse, memoriæ proditum invenio. Felibianus in sua abbatiæ San-dionysianæ Historia pag. 209, iis primum, quæ de canonicis Parisiensibus, S. Dionysii caput in ecclesia sua servari asseverantibus, e Rigordo jam retuli, præmissis, iisque præterea, quæ proxime huc a me transcriptis verbis Guillelmus Nangius de S. Dionysii capite in lipsantheam auream, in qua hodieque servetur, coram Philippo III, Francorum rege, sub seculi XIII finem Matthæi Vindocinensis, San-dionysiani ab anno 1258 ad annum usque 1287 abbatis, cura in San-dionysiana ecclesia transposito, memoriæ prodit, narratis, Gallicis mox, quæ Latina facio, verbis sequentem scribit in modum: Post illud tempus, cum die quopiam, quo S. Dionysii celebratur festum, rex Carolus V in S. Dionysii existeret, deca-

num eo, cancellarium eruditioresque aliquot ecclesiæ S. Mariæ canonicos accersivit, cumque eis coram omnibus, quibus stipatus erat, primatibus sancti Martyris caput monstrasset, eos, ut veritatem agnoscerent, nec amplius populi, confictum ei cranium pro vero S. Dionysii capite obrudendo, simplicitate abuterentur, admonuit, simulque, ut quotannis eodem die, cum rex præsens afforet, verum S. Dionysii caput solemni supplicantium ritu circumferretur, injunxit.

78 Ita ille, in margine etiam, quo dictis suis fidem faciat, Caroli VI Chronicon, a San-dionysiano monacho concinnatum, allegans. Verum, etsi sane ita Carolus V, qui Galliarum ab anno 1364 ad annum usque 1384, quo obiit, solum occupavit, sibi omnino contrarium Parisienses canonici, genuinum Dionysii caput penes se esse contendentes, luculentissime fuerint experti, nec dubitandum sit, quin non tantum San-dionysianos monachos, sed et multos alios sibi adversantes tum habuerint, in antiqua tamen sententia perstitere, idque aliquot annis post sub Carolo VI, Francorum ab anno 1384 ad annum usque 1422, quo obiit, rege, satis ostendere, ut verbis proxime jam datis Felibianus subjungit, addens etiam, inde factum, ut tum canonicos inter et San-dionysianos monachos disputatio, quæ, modo minime servato, agitata utrimque fuit, sit exorta. Hic porro scriptor, qui et quando circiter initium disputatio hæc accepit, e Caroli VI Chronico supra laudato ad annum deinde 1406, pag. 322 exponit. Gallica, quibus ibi ibidem facit, verba, Latinitate a me donata, sic sonant: Cum dux Biturigum a San-dionysianis monachis quampiam capitis sancti horum Patroni partem impetrare nequisset, ad Parisienses, quo voti sui compos fieret, S. Mariæ canonicos, qui penes se esse sancti Martyris caput contra omnem antiquitatis fidem gloriabantur, sese convertit. Hæc illorum opinio jam inde a Philippi Augusti temporibus ac deinde per Carolum V veluti frivola fuerat rejecta. Attamen, cum Carolus VI, qui ad S. Dionysii, quo ibidem per more suo Sancti festum celebraret, sese contulerat, nudum Sancti caput deosculari voluisse, intellexissent, occasionem hinc instaurandi antiquam contra abbatiam istius religiosos litem arripuerunt. Caput, quod S. Dionysii apostoli sui ac primi episcopi esse vulgabant, solemni supplicantium ritu circumtulere, addito etiam, quo, ne quis in diocesi contrarium sustineret, vetabatur, mandato.

79 Eo res processere, ut episcopus, qui capituli sui sententiam erat amplexus, universis diocesis suæ cathedris San-dionysianis monachis, ut eos inter doctores, professores bacchalaureique, iis adimplendis apti, essent non pauci, interdixerit. Ita hactenus Felibianus. Dissidium porro magis magisque indies, ut idem scriptor ait, partium studio tum efferebat; verum rex, quo id terminaret malacè saltem, inde alioquin secutura, impediret, rei cognitionem decisionemque ad se evocavit, ac utrisque, tam videlicet Parisiensibus canonicis quam San-dionysianis monachis, ne de controversia illa sermonem deinceps facerent, severe inhibuit, cumque regis præcepto utrimque obtemperaretur, fere eodem fere, quo ante id fuerat, loco mansit, donec tandem, nonnullis adhuc, quorum etiam Felibianus loco cit. meminit, gestis, ad superiorem regni, qui

habere, reque tandem

E

F

ad superiorem regni statutum delata,

Parisiiis

A Parisiis residet, senatum (Parlamentum vulgo vocant) delata, ac pluribus annis ibi agitata qualemcumque vi dati abs hoc decreti finem accepit. De decreto hoc Felibianus, Dionysianum archivum in margine citans, verbis Gallicis, quae Latina facio, in San-dionysiana sua Historia pag. 323 loquitur hunc in modum: Superest decretum, anno 1410 die Aprilis XIX signatum, quo, sancti Dionysii Atheniensis caput penes San-dionysianam ecclesiam, illudque S. Dionysii Corinthiaci penes Parisienses S. Mariae canonicos esse, fuit assertum. Hinc patet, litem plurimum annorum spatio, omni servata juris forma, fuisse continuatam.

caecidere causa,

80 Haec ille, porro, ut mox addit, Parisienses canonici, nihil deinde, quam hic memorat, pensi habita senatorum Parisiensium decisione, controversum, quod penes ipsos exstat, S. Dionysii caput populi venerationi pro genuino S. Dionysii, Parisiensium apostoli primique episcopi, capite exponere perrexere. Sic sane, ut Felibianus ait, videtur habere, idque adhuc quotannis in S. Dionysii Octava seu XVI Octobris die, uti e Spiritualibus ecclesiae Parisiensis Kalendaris disco, solemnioris Sacri tempore facere solent, et tamen, quam contra San-dionysianum monasterium de sacro illo pignore gesserunt, lis in eorum, uti e jam dictis apparet, favorem haud fuit decisa. Cum enim e duobus duorum Dionysiorum, Corinthiaci videlicet, ac, ut tum putarunt, Atheniensis, capitibus solum esse penes illos prioris caput, senatus-consulto fuerit pronuntiatum, caputque non hujus, sed Dionysii Atheniensis, qui,

ut tum putabatur, Parisiensium primus existisset episcopus, penes se esse contenderint, enimvero causa illos caecidisse, nemo non videt. Verum, etsi res ita habeat, mihi equidem, rationes, ob quas, quod dicimus, contendere, litteris nusquam inveniri mandatas et ne levissimam quidem vel earum, vel modi occasionis, quae ad se venisse Dionysii caput, canonici dixerint, a Felibiano fieri mentionem, mirari adhuc subit. Hic quidem scriptor, postquam, qui canonici Parisienses, litis etiam, de qua jam actum, decisione insuper habita, Dionysii, quod habent, caput pro genuino S. Dionysii Parisiensis capite adhuc exponant, narravit, nec subjungit, verosimiliter, ut brevi difficultas illa tollatur e medio seu componatur, haud umquam esse futurum, singulosque ecclesiae suae traditionem possessionemque pro sese afferre.

nec senatus-consulto refragandum videtur.

81 Ast vellem, in quo, quam pro se canonici Parisienses allegant, ecclesiae suae traditio possessionisque sit fundata, definite exposuisset. Silentium istud suspicionem, nescio quam, mihi ingerit, facitque, ut dubitem, an in exponendis omnibus, quod ex ipso jam retulimus, dissidii adjunctis debita sinceritate ac fide ubique utatur. Ut sit, traditio, quam, ut ait, canonici Parisienses laudant, haud citius, ut apparet, quam saeculo XII (neque enim ante hoc illi penes se esse S. Dionysii Parisiensis caput, asseruisse leguntur) initium accepit; cum autem rationes, ob quas tum primum asseruisse illud videntur, haud admodum, uti ex authoris, qui saeculo XIII floruit, supra huc num. 75 et 76 transcriptis verbis videtur, exstiterint validae, enimvero, nisi quis mihi hoc secus habere, istique adeo authori, qui San-dionysianus monachus exstitit, fidem haud adhibendam, solide probarit, jam memorato, in quantum eo S. Dionysii Parisiensis caput abjudicatum eis fuit, senatus-consulto

cum Launojo de S. Dionysii Vita et Miraculis Observat. XI standum puto, etsi interim, qua ratione ad eos vel ipsosmet S. Dionysii Corinthiaci caput venerit, ignarus, esse vel hoc ipsum penes illos pro penitus certo haud habeam, ac praeterea, nec S. Dionysii, Parisiensis episcopi, caput penes ipsosmet San-dionysianos monachos existere autemem, si furto his reipsa, ut Ratisponenses contendunt, Sancti nostri corpus sub annum 890 ereptum, eaque, qua volunt, integritate Ratisponam fuerit delatum; quod an verum sit, indagaturi jam nunc sumus.

LECTURE C. B.

APPENDIX

ALTERA

Qua Sanct-dionysianorum in Francia, Ratisponensiumque in Germania monachorum, idem S. Dionysii corpus sibi vindicantium, controversia examinatur.

CAPUT I.

Quandonam controversia de S. Dionysii corpore, furto in Germaniam delato, agitata potissimum fuerit, et quid de modo, quo id factum esse, ab anonymo saeculi XI scriptore narratur, sit censendum.

Etsi quidem, cum primum, quam hic modo examinare aggredimur, controversia Sanct-dionysianos inter et Ratisponenses S. Emmerami monachos esset exorta, Areopagitae nomine tam hi, quam illi Dionysium, de cuius corpore disceptabant, distinxerint, id tamen dumtaxat fecerunt, quod Dionysium Areopagitam cum Dionysio, qui Parisiensibus fidem annuntiavit illi, et cuius corpore sese inter Dionysiani ac Emmeramenses monachi disceptant, Areopagitam appellant, facere id sunt censendi; cum autem res ita habeat, ac duorum illorum Dionysiorum alter ab altero, ut in Comment., fictitiis Dionysii Areopagitae Actis praevio, probatum dedimus, indubie sit diversus, nec umquam Dionysii alterius, quam qui Parisiensium Apostolus primusque exstiterit episcopus, penes se esse corpus, Ratisponenses S. Emmerami monachi, San-dionysiani contra idem etiam ejusdem Dionysii corpus sibi vindicantibus, contenderint, hic dumtaxat, misso omni de S. Dionysio Areopagita sermone,

Controversia, qua de S. Dionysii Parisiensis corpore disceptatur,